

HELSINGIN YLIOPISTO

3–12-vuotiaiden lasten näkökulmia osallisuuteen lastensuojelun työntekijän tapaamisilla

Katja Vironen
Helsingin yliopisto
Valtiotieteellinen tiedekunta
Sosiaalityö
Maisterintutkielma
Kesäkuu 2023
Helsinki

Tiedekunta: Valtiotieteellinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Sosiaalitieteiden maisteriohjelma

Opintosuunta: Sosiaalityö

Tekijä: Katja Vironen

Työn nimi: 3–12-vuotiaiden lasten näkökulmia osallisuuteen lastensuojelun työntekijän tapaamisilla

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Kesäkuu 2023

Sivumäärä: 53 + Lähteet ja liitteet

Avainsanat: lapsen osallisuus, lapsikeskeisyys, lastensuojelu

Ohjaaja tai ohjaajat: Maija Jäppinen ja Keiju Vihreäsalu

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston kirjasto

Tiivistelmä:

Tässä sosiaalityön maisterintutkielmassa tarkastellaan 3–12-vuotiaiden lasten osallisuutta lastensuojelun avo- ja sijaishuollossa. Tutkimustehtäväni on selvittää, mikä lastensuojelun avo- tai sijaishuollossa asiakkaana oleville lapsille on tärkeää lastensuojelun työntekijän kahdenkeskisillä tapaamisilla. Lähtökohtana on tarkastella lasten itse tuottamaa tietoa heille tärkeistä asioista osallisuuden näkökulmasta.

Tutkielman aineisto rakentuu Pesäpuu ry:n ”Että olisi mahdollisimman hyvä olla lapsien” - julkaisuun kerättyjen 3–12-vuotiaiden lasten vastauksista. Tämän ikäryhmän vastauksia oli yhteensä 74, joista osa oli piirustuksia ja osa sanallisia kuvauksia. Tutkimus on toteutettu kvalitatiivisena tutkimuksena. Aineistoa on tarkasteltu teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin ja analyysia ohjasi Nigel Thomasin (2002) kiipeilyseinämalli, joka kuvaa lapsen osallisuutta. Keskeinen eettinen valinta oli huomioida tutkimuksen toteutuksen kaikissa vaiheissa lapsikeskeisyyden periaate.

Thomasin (2002) jäsenitys lapsen osallisuudesta osoittautui toimivaksi tämän aineiston analyysissa, ja tutkimukseni tulokset vahvistivat siten Thomasin tutkimustuloksia osallisuuden ulottuvuuksista ja niiden rakentumisesta yksilöllisesti. Thomasin mukaan lapsen osallisuus muodostuu ennen kaikkea mahdollisuudesta valita (*choice*), mahdollisuudesta saada tietoa (*info*), mahdollisuudesta vaikuttaa prosessiin (*control*), mahdollisuudesta ilmaista itseään (*voice*), mahdollisuudesta saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen (*support*) sekä mahdollisuudesta itsenäisiin päätöksiin (*autonomy*) (mt.). Lisäksi lapsen osallisuudessa on kyse myös osallisuuden kokemuksesta, joka muodostuu siitä, että he kokevat ammattilaisen toimineen oikeudenmukaisesti ja reilusti heitä koskevissa asioissa.

Lastensuojelun työntekijän tapaamiset ovat 3–12-vuotiaille lapsille tärkeitä paikkoja ilmaista mielipiteensä ja vaikuttaa itseä koskeviin päätöksiin. Lapsille on tärkeää, että heitä arvostetaan aktiivisina toimijoina, jotka tuottavat tärkeää tietoa omasta elämästään. Myös dialogisen ja luottamuksellisen suhteen merkitys omaan työntekijään korostui lasten vastauksissa. On merkittävää, että ammattilaiset arvostavat lasten osallisuutta ja heillä on työkaluja osallistaa lapsia ja hyödyntää lasten tietoa lasta koskevissa lastensuojeluprosesseissa ja päätöksenteossa.

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
2	Lapsi lastensuojelun asiakkaana	4
2.1	Lapsen etu	6
2.2	Lapsen näkemys ja lapsen tuottama tieto	7
3	Näkökulmia lapsen osallisuuteen	10
3.1	Aiempi tutkimus lapsen osallisuudesta lastensuojelussa	11
3.2	Malleja lapsen osallisuuden tarkasteluun	17
4	Tutkimukselliset valinnat	21
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys	21
4.2	Aineisto	22
4.3	Laadullinen tutkimus ja teoriaohjaava sisällönanalyysi	24
4.4	Analyysiprosessin kulku	26
4.5	Tutkimuseettinen pohdinta	28
5	Tutkimuksen tulokset	30
5.1	Mahdollisuus ilmaista itseään	30
5.2	Mahdollisuus vaikuttaa	34
5.3	Mahdollisuus saada tukea ja apua	37
5.4	Mahdollisuus saada tietoa	40
5.5	Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin	41
5.6	Mahdollisuus valita	43
5.7	Velvollisuus ottaa osalliseksi	45
6	Johtopäätökset	47
7	Pohdinta	50
	Lähteet	54
	Liitteet	59

1 Johdanto

Lapsen osallisuuden ja kohtaamisen edistäminen ovat olleet sosiaalityön keskeisimpiä kehittämisteemoja jo pitkään (mm. Hurtig, 2006, s. 192; Toivonen & Pollari, 2018, s. 73; Kalliola & Paaso, 2021; Lapsistrategia, 2023).

Kansainvälisesti kiinnostusta on herättänyt lapsikeskeisyys, joka on näkynyt eri valtioiden lastensuojelussa ja perhepalveluissa, mutta myös laajemmin yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Lapsikeskeisyyden periaate nähdään sosiaalisena investointina, joka pyrkii panostamaan lasten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. (Gilbert, Parton, & Skivenes, 2011.) Lapsikeskeisyyden periaate on ollut kiinnostuksen kohteena myös Suomessa, ja sen lisäksi kiinnostusta ovat herättäneet lasten tuottama tieto ja yksilöllistymisprosessi, ja näiden edistämisen myötä aiempaa näkyvämmäksi on tullut lasten yhteiskunnallinen asema (Forsberg, Ritala-Koskinen, & Törrönen, 2006, s. 5–7). Lapsen tuottaman tiedon arvostaminen onkin merkittävää, jotta lapsen osallisuus ja lapsen oikeudet toteutuvat. Lasten tiedon tavoittaminen on keskeinen osa lasten auttamista. (Hurtig, 2006, s. 186.) Ketolan (2020, s. 5) mukaan nuorten lasten osallisuus ja työskentely lastensuojelun kehittämisen ja heidän hyvinvointinsa lisäämiseksi on Suomessa vasta alkamassa ja siitä tiedetään vain vähän. Euroopan tasolla nuorten lasten osallisuutta on tutkittu ja edistetty vielä vähemmän (mt.).

Juridinen viitekehys liittyen lapsen osallisuuteen voidaan paikantaa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen (1991/60, 12. artikla), jonka mukaan osallisuus on jokaisen lapsen perusoikeus. Tämä velvoittaa viranomaisia takaamaan lapsille osallisuuden kaikissa heitä koskevissa asioissa. Kansallisessa lainsäädännössä lapsen osallisuutta säädellään muun muassa perustuslaissa (1999/731) ja lastensuojelulaissa (2007/417). Osallisuuskeskustelu ja osallisuuden tutkimus liittyvä on ollut kiinnostuksen kohteena useiden vuosien ajan lapsen oikeuksien sopimuksen solmimisen jälkeen. Lapsen osallisuuteen liittyvää keskustelua on käyty myös poliittisessa kontekstissa. Vuoden 2019 hallitusohjelmassa (Valtioneuvosto, 2019, s. 146) asetettiin tavoitteeksi hallituskaudet ylittävä lapsi- ja perhemyönteinen visio Suomesta. Tämän myötä

maaliskuussa 2020 alettiin valmistella kansallista lapsistrategiaa, jonka tavoite on lapsen oikeuksia kunnioittava yhteiskunta.

Lapsistrategian tavoitteena on luoda kestävä ja pitkäjänteinen perusta kansalliselle lapsi- ja perhepolitiikalle. Lapsistrategia perustuu tietoon ja tutkimukseen. Siinä tarkastellaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumisen nykytilaa. Lisäksi siinä on asetettu keskeisiä tavoitteita ja toimenpiteitä lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin ja oikeuksien edistämiseksi. Kansallisen lapsistrategian myötä hallitus sitoutuu muun muassa arvioimaan päätöksensä lapsivaikutuksia, vahvistamaan lasten hyvinvoinnin tietopohjaa sekä edistämään lasten ja nuorten osallisuutta. (Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea, 2021, s.13–14.) Valmis lapsistrategia julkaistiin helmikuussa 2021 ja sen ensimmäinen toimeenpanosuunnitelma lokakuussa 2021 (Lapsistrategia, 2023). Muun muassa kansallisen lapsistrategian ja toimeenpanosuunnitelman julkaiseminen ovat vauhdittaneet lasten osallisuuden liittyviä keskusteluja.

Kansallisen lapsistrategian parlamentaarisen komitean (2021, s. 33–35) mukaan lasten mahdollisuudet osallisuuden, kuulluksi tulemiseen, tiedon saamiseen ja aktiivisena ja osaavana yhteiskunnan jäsenenä toimimiseen on turvattava kokonaisvaltaisesti ja ikätason mukaisesti. Lasten kuuleminen ja osallisuus ovat pirstaloituneita eivätkä aina toteudu lapsia koskevassa päätöksessä. Ongelmaksi on muodostunut, että osa lapsista jää kuulematta ja huomioimatta toistuvasti. Osallisuuden osittainen toteutuminen voi johtaa kasautuvaan syrjään jäämiseen, mikä vaikuttaa heikentävästi yhteiskunnallisen päätöksenteon ja toiminnan kestävyYTEEN. (Mt.) Lapsistrategia tunnistaa, etteivät lapsen osallisuuden prosessit ole aukottomia ja täysin inklusiivisia, vaan osallisuuden vahvistaminen tarvitsee toimia. Lapsistrategia (Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea, 2021, s. 35) linjaa, että lasten näkemykset ja niiden sisältö otetaan huomioon systemaattisesti päätöksenteossa sekä yksilöidään päätösten perusteluissa ja käytännöissä. Näin ollen onkin merkittävää tarkastella, millaisia merkityksiä lastensuojelun asiakkaana olevat lapset antavat lastensuojelun työntekijän tapaamiselle osallisuuden näkökulmasta.

Tutkielmani kiinnostuksen kohteena on 3–12-vuotiaiden lasten osallisuus. Pyrin lisäämään ymmärrystä siitä, mikä lastensuojelun avo- tai sijaishuollossa asiakkaana oleville lapsille lastensuojelun työntekijän kahdenkeskisillä tapaamisilla tärkeää. Olen kiinnostunut, lasten itse tuottamasta tiedosta heille tärkeistä asioista osallisuuden näkökulmasta. Tutkielman aineistona käytän Susanna Kalliolan ja Sari-Anne Paason (2021) ”Että olisi mahdollisimman hyvä olla lapsien” -julkaisuun kerättyjä 3–12-vuotiaiden lasten vastauksia. Tarkastelen aineistoa teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin ja analyysiani ohjaa Nigel Thomasin (2002) kiipeilyseinämalli lapsen osallisuudesta. Kirjoittaessani tutkielmani tuloksista käytän lapsi-sanaa, jolla tarkoitan 3–12-vuotiaita lapsia. Kaiken ikäisillä lapsilla on halu olla osallisina omien lastensuojeluasioidensa käsittelemisessä ja niihin liittyvässä päätöksenteossa (Törrönen, Kalliola & Paaso, 2022). On tärkeää tuoda tutkimuksen kautta lasten ääni ja halu aktiiviseen toimijuuteen näkyväksi. Tämä tutkielma pyrkiikin edistämään lapsen osallisuutta ja lisäämään kiinnostusta edistää ja tutkia lapsen osallisuutta.

Tutkielma etenee siten, että johdannon jälkeen toisessa luvussa taustoitan tutkimustani tarkastelemalla lastensuojelun asiakkuutta ja sen lähtökohtia. Lisäksi toisessa luvussa tarkastelen lastensuojelua ohjaavia periaatteita, kuten lapsen etua. Kolmannessa luvussa rakennan ymmärrystä lapsen osallisuudesta ja sen erityispiirteistä lastensuojelussa aiemman tutkimuksen kautta. Neljännessä luvussa esittelen tutkimuksellisia valintojani ja kirjoitan tutkimukseni eettisyydestä. Viidennessä luvussa jäsenän ja tarkastelen tutkielmani tuloksia. Tutkielmani johtopäätösluvussa jäsenän tuloksia kokonaisuutena ja tarkastelen niiden suhdetta aiempiin tutkimuksiin. Lopuksi tarkastelen tuloksien pohjalta syntyneitä pohdintaa. Pohdinnassa liitän tutkimukseni tuloksia laajempaan lapsen osallisuudesta käytyyn keskusteluun ja poliittiseen päätöksentekoon. Pohdin myös lapsen osallisuuden kehittämistarpeita ja omaa positiotani suhteessa tutkimukseni tuloksiin.

2 Lapsi lastensuojelun asiakkaana

Lastensuojelu tarkoittaa laajassa merkityksessään kaikkien lasten suojelua. Se ei ole yksin lastensuojeluviranomaisten toimintaa, vaan myös muita viranomaisia ja kansalaisia koskettava asia. Lastensuojelulain (2007/417, 3 §) mukaan lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua toteutetaan laatimalla asiakassuunnitelma sekä järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat myös lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto (mt.). Tässä tutkielmassa tarkastelen lastensuojeluna lastensuojelulain (2007/417) 3. pykälän mukaista lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Tarkastelen tässä luvussa lastensuojelun asiakkuutta ja sen lähtökohtia.

Vastuu lapsen hyvinvoinnista on ensisijaisesti tämän vanhemmilla tai muilla huoltajilla. Viranomaisia velvoittaa laki tukea vanhempia tarvittaessa ja tilanteen vaatiessa ohjata lastensuojeluun. (Lastensuojelulaki 2007/417, 4 §.) Lastensuojelun ytimessä on turvata lapsen kehitys ja terveys ja poistaa niitä vaarantavat tekijät (Bardy, 2013, s. 73). Lastensuojelun tehtävä on varmistaa lapsen kehityksen ja terveyden toteutuminen silloin, kun huoltajien voimavarat eivät siihen riitä (Lastensuojelulaki 2007/417, 4 §). Lastensuojelun asiakkuuden taustalla on usein moninaisia ja kompleksisia syitä. Lastensuojelutarve voi muodostua äkillisten elämänkriisien, koettelevien olojen tai erityisen vaativien tilanteiden kautta. (Bardy, 2013, s. 73.) Ensisijaisesti lastensuojelun asiakkaina ovat lapset, mutta työskentelyssä on usein mukana lapsen muu läheisverkosto, kuten vanhemmat (Hakalehto, 2016, s. 40).

Lastensuojelun asiakkuus avataan vasta, kun on arvioitu perusteltu lastensuojelutarve. Tarpeen arvioimisen aikana lapsi ei vielä ole lastensuojelun asiakas. (Lastensuojelulaki 2007/417, 27 §.) Asiakkuuden avaamisen myötä lapselle nimetään hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä (Lastensuojelulaki 2007/417, 13 §). Ensisijaisesti lastensuojelussa pyritään tukemaan lasta ja perhettä avohuollon tukitoimin, mistä vastuussa on nimetty vastuusosiaalityöntekijä (Lastensuojelulaki 2007/417). Lastensuojelun avohuollon työskentelyä ohjaa lastensuojelulain 30. pykälässä määritelty

asiakassuunnitelman tekeminen, joka tehdään yhteistyössä lapsen ja perheen kanssa. Asiakassuunnitelman avulla avohuollon tukitoimien ja palveluiden järjestämistä voidaan suunnitella ja ohjata niin, että turvataan lapsen edun toteutuminen. On myös muistettava, että viranomaisen on pyrittävä edistämään kaikilla tavoilla vanhempien mahdollisuuksia kasvattaa myös silloin, kun lapselle järjestetään lastensuojelulain mukaisia palveluita. (Mt.)

Jos vanhemmat eivät erinäisistä syistä kykene, pysty tai halua huolehtia lapsen kasvattamisesta yhteiskunnan hyväksymällä tavalla, lapsen huolenpito, hoito ja kasvatusta voidaan järjestää kodin ulkopuolella huostaanotona (Lastensuojelulaki 2007/417). Lapsi on huostaanotettava ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto lastensuojelulain (2007/417) 40. pykälän mukaisesti, jos lapsen huolenpito on puutteellista tai muut kasvuolot uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Lapsi on otettava myös huostaan, jos lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muita kuin vähäisenä pidettäviä rikoksia tai muulla näihin rinnastettavilla teoilla tai käyttäytymisellä. Huostaanottoon voidaan kuitenkin ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät olisi riittäviä lapsen edun mukaisen huolenpidon takaamiseksi tai jos ne eivät ole osoittautuneet riittäviksi ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. (Mt.) Huostaanotto on näin ollen lastensuojelun viimeisin keino ja tällöin lastensuojelun muut tukitoimet ovat todettu riittämättömiksi tai ne eivät ole olleet tarkoituksenmukaisia.

Huostaanotosta alkava lastensuojelun sijaishuolto tulee aina järjestää lapsen tarpeita vastaavalla tavalla (Araneva, 2016, s. 127–128). Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoidona tai muulla lapsen tarpeita vastaavalla tavalla. Sijaishuoltopaikkaa valitessa on huomioitava lapsen yksilölliset tarpeet ja sijaishuoltopaikan mahdollisuudet tukea niissä puutteissa tai haasteissa, joiden perusteella huostaanotto on tehty. (Aer, 2013, s. 99–101.) Lastensuojelun sijaishuollossa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän lisäksi lapsen päivittäisessä elämässä on mukana muita lastensuojelun työntekijöitä, kuten perhetyöntekijöitä tai ohjaajia. Tässä tutkielmassa tarkastellaan lastensuojelun asiakkuutta ja kaikkia lastensuojelun asiakkaana olevien lasten arjessa heille

tärkeitä olevia ammattilaisia. Joillekin lapselle tärkeä lastensuojelun työntekijä on sosiaalityöntekijä, kun taas toisille se voi olla lastenkodin ohjaaja.

2.1 Lapsen etu

Lapsen edun turvaaminen on keskeinen periaate lastensuojelussa. Lapsen etu ohjaa lastensuojelun työskentelyä ja se on keskeinen osa lastensuojelulainsäädäntöä. (Lastensuojelulaki 2007/417). Lastensuojelun työskentelyssä lapsen edun arviointia tehdään kaikissa prosessin vaiheissa. (Heinonen 2016, s. 244–245.) Tapio Rädyn (2019, s. 11–13) mukaan lapsen etu rakentuu yksilöllisesti lapsen tilanteesta ja tarpeista riippuen. Lapsen edun yksilöllisessä arvioinnissa otetaan huomioon lapsen ikä, kehitystaso ja elämäntilanne. Arvioinnin aikana on selvitettävä ja otettava huomioon lapsen oma näkemys tilanteestaan. Lisäksi tulee varmistaa, että lapsella on riittävät tiedot ja ymmärrys käsiteltävästä asiasta, jotta voi kertoa oman näkemyksensä ja mielipiteensä. (Mt.)

Lapsen edusta säädetään tarkemmin lastensuojelulain (2007/417) neljännessä pykälässä, jonka mukaan lastensuojelun työskentelyssä on kiinnitettävä huomiota siihen, kuinka eri vaihtoehdot ja päätökset turvaavat lapsen edun. Lapsen etua arvioitaessa on huomioitava lapsen mahdollisuus turvalliseen kehitykseen ja hyvinvointiin sekä mahdollisuus läheisten ihmissuhteiden jatkumoon ja ylläpitoon. Lapsen etuun kuuluu myös mahdollisuus ikä- ja kehitystason mukaiseen huolenpitoon, toivomuksiaan vastaavaan koulutukseen, turvalliseen kasvuympäristöön ja ruumiilliseen sekä henkiseen koskemattomuuteen. Lapsen etua arvioitaessa tulee ottaa huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja uskonnollinen tausta. Näiden kaikkien seikkojen tulee olla huomioitu lapsen edun mukaisissa ratkaisuissa ja lapselle tulee lisäksi tarjota mahdollisuus osallistumiseen omien asioiden hoitamisessa ja niihin vaikuttamisessa. (Mt.) Kokonaisuudessaan voidaan todeta, että lastensuojelulain mukaisen lapsen edun arvioinnin tulisi olla aktiivista, kokonaisvaltaista ja laaja-alaista toimintaa, jossa lapsi on itse osallisena (Hakalehto, 2016, s. 43).

2.2 Lapsen näkemys ja lapsen tuottama tieto

Lastensuojelulain selkeä lähtökohta on lapsen oikeus osallistua omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon ja näin ollen myös oman etunsa mukaiseen ratkaisuun (Hakalehto, 2016, s. 45). Suomalaisen lastensuojelulain kohdat liittyen lapsen mielipiteen selvittämiseen ja lapsen kuulemiseen pohjautuvat lapsen oikeuksien sopimukseen (1991/60, 12. artikla). Sen mukaan jokaisella lapsella on oikeus omaan näkemykseen ja sen ilmaisemiseen vapaasti kaikissa häntä koskevissa asioissa (mt.). Lapsen näkemyksen huomioon ottaminen koskettaa kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. Tarkemmin lapsen mielipiteen selvittämisestä säädetään lastensuojelulain 20. pykälässä. Se täytyy kuitenkin erottaa lapsen kuulemisesta. Virallisen hallintolain (2003/434) 34. pykälän mukainen lapsen oikeus tulla kuulluksi sosiaalitoimissa ja hallintotuomioistuimissa (Lastensuojelulaki 2007/417, 86 §) koskee lastensuojelussa vain 12 vuotta täyttäneitä lapsia. Lastensuojelulain (2007/417) 21. pykälässä säädetään lapsen puhevallan käytöstä. Sen mukaan 12 vuotta täyttäneellä lapsella on oikeus käyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan ohella erikseen puhevaltaansa lastensuojeluasiassa (mt.). Lapsen oikeuksien näkökulmasta tämä sääntely on ongelmallinen, sillä lapsen oikeuksien komitea suhtautuu kielteisesti ikärajojen käyttöön osallisuutta rajaavina tekijöinä (Hakalehto, 2016, s. 47).

Lainsäädännön lisäksi lapsen kanssa työskentelyä ja näkemysten selvittämistä lastensuojelussa ohjaa lapsikeskeisyyden periaate. Muukkosen (2008, s. 147) mukaan lapsikeskeisyys on olennainen osa lastensuojelun työskentelyä. Se tarkoittaa periaatteena sitä, että asiakkailla on oikeus toimijuuteen ja erityiseen suojeluun. Lapsikeskeisessä lastensuojelussa lapsella on rooli ja häntä varten on oma aikuinen ja aikaa kohdata. Kun lapsikeskeisyys on valittu toimintaperiaatteeksi, on lapsi huomioitu erityisesti. Lapsikeskeinen sosiaalityö tarkoittaa käytännössä kohtaamista, dialogisuutta, välittämistä, lapsikeskeisiä vuorovaikutustapoja ja työkaluja ja kokemustiedon muodostamisessa auttamista. (Mt.)

Lapsen ja sosiaalityöntekijän tapaamiset ovat olennainen osa heidän välisensä suhteen rakentamista. Johanna Hurtig (2006, s. 183–184) on todennut, että lapsikeskeisessä sosiaalityön asiakastyössä tieto muodostuu lapsen ja ammattilaisen välisessä kohtaamisessa. Lapset tulee kohdata oman elämänsä ja tilanteensa asiantuntijoina. Lapsen kokemus omista asioistaan on tärkeä. Lapset pystyvät ilmaisemaan odotuksiaan, näkemyksiään ja pelkojaan liittyen tilanteeseensa, jos heille annetaan siihen mahdollisuus. On kuitenkin muistettava kertoa lapselle, mihin keskustelu liittyy ja mihin lapsen tietoa käytetään. Hurtigin mukaan osallisuuden ja lapsen tiedon välinen yhteys on vahva. (Hurtig, 2006, s. 183–184.) Lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen tapaamisesta säädetään myös lastensuojelulaissa. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on tavattava lasta riittävän usein (Lastensuojelulaki 2007/417, 29 §).

Osallisuuden mahdollistaminen lapselle on kuitenkin aikuisen vastuulla. Hyvärisen ja Pösön (2018, s. 10) mukaan lastensuojelun työntekijän tehtävä on mahdollistaa lapsen näkemysten ja kokemusten ilmaisu lastensuojelussa. Työntekijöiden tulee mahdollistaa lapsen iän, kehitystason, vuorovaikutustaitojen ja mukainen kohtaaminen siten, että lapsella on mahdollisuus tosiasiallisesti osallistua asioidensa käsittelyyn. Lisäksi työntekijän on tunnistettava oma positionsa ja toimintansa vaikutus lapsen osallisuuden toteutumiseen vuorovaikutustilanteissa. Työntekijän tulee olla tietoinen siitä, miten hänen omat ennakko-oletuksensa, kieli, tapaamisympäristö ja käyttämät kysymykset vaikuttavat lapsen tiedon ja näkemysten rakentumiseen haastattelutilanteessa. Lastensuojelun työntekijän vastuu on merkittävä, sillä lapsen tapaamisilla syntyvä tieto ohjaa päätöksiä siitä, millaisen tuen, palveluiden ja suojelun piiriin lapsi pääsee. Lisäksi työntekijän vuorovaikutus ja haastattelutaidoilla on merkittävä vaikutus siihen, miten lapsi kykenee toteuttamaan oikeuttaan näkemyksensä ilmaisuun ja kuulluksi tulemiseen. (Mt.)

Tulensalo ja Muukkonen (2018) ovat tarkastelleet pienen lapsen kuulemistä lastensuojelussa. Tutkimuksen keskeisenä tuloksena oli, että pienen lapsen tavat tuottaa tietoa voivat olla erilaisia kuin mihin aikuiset ovat tottuneet

eivätkä ne aina vastaa lastensuojelujärjestelmän normeja tai ehtoja. Tulensalo ja Muukkonen esittelevät tutkimuksen lopuksi työkaluja, joiden avulla on mahdollista tutustua lapseen ja jäsenellä sekä ymmärtää lapsen tietoa. Näitä työkaluja sosiaalityöntekijälle ovat heidän mukaansa esimerkiksi piirtäminen, kortit, pelit ja leikit. Toiminnallisissa välineissä keskiössä on lapsen mahdollisuus kertoa omista valinnoistaan ja kokemuksistaan. He painottavat myös sitä, että lapsi tulee nähdä aktiivisena toimijana tiedon tuottamisessa ja tulkinnassa sekä lasta koskevia ratkaisuja tehdessä. Lapsen tieto rakentaa hänen omaa ymmärrystään asioistaan, mutta antaa myös sosiaalityöntekijälle syvällisen ymmärryksen lapsen kokemuksista. Tulensalo ja Muukkonen katsovat, että tämä on edellytys sille, että lasta voidaan auttaa ja että sosiaalityön tehtävä toteutuu. (Mt.)

Tiivistäen voidaan sanoa, että lapsen tieto ja näkemykset ovat merkityksellisiä niin juridisessa mielessä kuin asian tosiasiallisen selvittämisen kannalta. Työntekijän rooli lapsen näkemyksen selvittämisessä ja tiedon muodostumisessa on merkittävä. Työntekijän onkin oltava herkkä lasten yksilöllisille tavoille tuottaa tietoa ja kertoa omista asioistaan.

3 Näkökulmia lapsen osallisuuteen

Tutkielmassani tarkastelen lapsen osallisuutta ja sen erilaisia ulottuvuuksia, minkä vuoksi on merkittävää avata lapsen osallisuuden erityispiirteitä ja moninaisuutta. Tutkielmani teoreettinen viitekehys rakentuu lapsen osallisuuden ympärille ja siksi pyrin rakentamaan laajaa ymmärrystä lapsen osallisuudesta juridisen ja yhteiskunnallisen näkökulmien kautta. Stenvall (2021, s. 176) on kirjoittanut, että lapset ovat moninainen ryhmä yksilöitä, joilla on erilaisia ajatuksia, tarpeita ja tavoitteita. Tämän vuoksi heidän osallisuuttaan tulee tarkastella moninaisuuden lävitse ja tunnistaa erilaisia tapoja osallistua ja ilmaista itseään. (Mt.) Osallisuuden käsite pitää sisällään käsityksen lapsesta yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä ja toimijana. Osallisuus linkittyy siihen, miten lapsuus ja lapset nähdään. Lapsen osallisuutta tuleekin tarkastella osana lapsia ja lapsuutta koskevia käsityksiä (Hotari, Oranen & Pösö, 2013, s. 162).

Osallisuus on käsite, jota on määritelty monin eri tavoin kontekstista riippuen. Lapsen osallisuudesta säädetään laissa niin kansainvälisesti kuin kansallisella tasolla. THL:n Lastensuojelun käsikirjassa (2023) alleviivataan, että lapsen osallisuutta suojataan vahvasti lainsäädännöllä. Lapsilla tarkoitetaan kaikkia alaikäisiä kansalaisia. Kansallisen lainsäädännön perusta on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (1991/60, 12. artikla), jonka mukaan osallisuus on perusoikeus. Tämä velvoittaa viranomaisia takaamaan lapsille osallisuuden kaikissa heitä koskevissa asioissa. Kansallisessa lainsäädännössä lapsen osallisuutta säädelään muun muassa perustuslaissa ja lastensuojelulaissa. Perustuslain (1999/731) kuudennen pykälän mukaan kaikki ihmiset ovat yhdenvertaisia ja lapsia on kohdeltava muiden lailla tasa-arvoisina yksilöinä. Lasten tulee saada vaikuttaa heitä itseään koskeviin asioihin kehitystasonsa mukaan (mt.).

Lapsen osallisuutta on ymmärrettävä juridisen ja institutionaalisen kontekstin lisäksi myös osallisuuteen vaikuttavan kulttuurin ja asenteiden kautta (Thomas, 2007). Hotarin, Orasen ja Pösön (2013, s. 149) mukaan lapsen osallisuudessa on kyse siitä, että lapsella on mahdollisuus olla määrittämässä, toteuttamassa ja arvioimassa työtä, jota tehdään hänen etunsa turvaamiseksi. THL (2023)

määrittelee lapsen osallisuuden samalla tavalla edellä mainitun tapaan ja painottaa, että mahdollisuus osallisuuteen itselle merkittävässä asioissa on ratkaisevaa lapsen identiteetin kehittymisen kannalta. Lapsen osallisuus onkin yksi keskeisistä asioista lapsen kasvussa ja kehityksessä (mt.).

Lapsen osallisuudessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota lasten osallistumisen ja vaikuttamisen tapoihin. Jokainen lapsi on yksilö, jolla on erilaisia tapoja ja kykyjä osallistua ja vaikuttaa. (Stenvall, 2021, s. 176.) Länsimaissa onkin jo hiljalleen vakiintunut lapsuuskäsitys, jossa puhutaan individualisoitumisesta. Näin ollen lapsi nähdään puhujana, jolla on oma ääni, eikä vain osana perheen yhteistä ääntä. (Hyvärinen & Pösö, 2018, s. 8.) Tärkeää on siis havaita ja erottaa, että lapsi on yksilö suhteessa niin perheeseensä kuin muihin yhteisöihin ja ryhmiin ja lapsella on omia merkityksellisiä näkemyksiä ja ajatuksia. Jokaisella lapsella on näin ollen myös yksilölliset pyrkimykset, mahdollisuudet ja tavat osallistua.

3.1 Aiempi tutkimus lapsen osallisuudesta lastensuojelussa

Tässä luvussa tarkastelen tutkimuksia, jotka käsittelevät lapsen osallisuutta lastensuojelussa. Lastensuojelun avo- ja sijaishuollon asiakkaina oleviin lapsiin liittyvää osallisuuden tutkimusta on tehty eri näkökulmista. Tutkimukset painottuvat kuitenkin usein lastensuojelun ammattilaisten näkemyksiin lasten suorien omien kokemusten sijaan (mm. Tulensalo, 2015; Lampinen 2021; Toros & Falch-Eriksen, 2021). Aihetta on lähestytty aiemmin myös nuoria haastatteleamalla (mm. Cossar, Brandon & Jordan, 2014; Lauri, Toros & Lehtme, 2020). Lasten ja erityisesti nuorten lasten omaa ääntä tarkastelevia tutkimuksia lastensuojelun tutkimuskentällä on vain vähän. Olen ottanut huomioon suomalaisten tutkimusten lisäksi myös kansainvälisiä tutkimuksia. Olen valinnut tutkimuksia, jotka rakentavat ymmärrystä lapsen osallisuuden erityispiirteistä lastensuojelussa ja muodostavat teoreettisen viitekehyksen lapsen osallisuuden tarkasteluun. Kiinnostuksen kohteenani olivat erityisesti tutkimukset, joissa aineisto tuo lasten oman äänen ja näkemykset esille. Näiden lisäksi olen ottanut huomioon myös muita lapsen osallisuuteen liittyviä

tutkimuksia, jotka ovat tutkielmani kannalta merkityksellisiä ja jotka kuvaavat lapsen osallisuuden erityispiirteitä lastensuojelussa.

Lastensuojelun konteksti tuo lapsen osallisuuteen erityisen näkökulmansa. Suomessa lastensuojelulaki (2007/417) korostaa lapsen osallisuutta eri lastensuojeluprosessin vaiheissa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijän on selvitettävä lapsen toiveet ja mielipide ja otettava ne huomioon lasta koskevissa asioissa lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Lapsen osallisuutta rajataan vain niissä tilanteissa, jos mielipiteen selvittäminen voisi vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä tai se on muulla tavalla tarpeetonta. (Lastensuojelulaki 2007/417, 20 §.) Näin ollen lainsäädäntö antaa velvollisuuden lastensuojelun sosiaalityöntekijälle tukea ja edistää lapsen osallisuutta. Lapsen osallisuudella on kuitenkin lastensuojelun kontekstissa toistaiseksi lyhyt historia (Oranen, 2008, s. 12). Keskeisiä periaatteita suomalaisessa lastensuojelun osallisuudessa ovat pyrkimys dialogiseen kohtaamiseen ja kunnioittava suhtautuminen asiakkaisiin (Lahtinen, Männistö & Raivio, 2017, s. 17–18.).

Kansainvälisessä tutkimuksessa van Bijleveld, Dedding ja Bunders-Aelen (2015) ovat tarkastelleet lapsen osallisuutta lastensuojelun palveluissa ja prosesseissa niin lapsen kuin sosiaalityöntekijän näkökulmasta. Tutkimuksessaan he etsivät osallisuutta mahdollistavia tekijöitä, mutta toisaalta myös sen esteitä. Keskeisenä tutkimustuloksena todettiin, että lapsen ja sosiaalityöntekijän välinen suhde on merkittävä tekijä osallisuuden toteutumiseksi niin sosiaalityöntekijän kuin lapsen omasta mielestä. (Mt.) Osallisuuden vahvistamiseksi toteutettavien toimien on kohdistuttava siihen, että sosiaalityöntekijät ja lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset tiedostavat, että lapset ovat asiantuntevia sosiaalisia toimijoita (van Bijleveld ym., 2015). Myös Cossar ym. (2014) toteuttivat laadullisen tutkimuksen, jossa selvitettiin 6–17-vuotiaiden lasten näkemyksiä heidän osallisuudestaan omissa lastensuojeluasioissaan Englannissa. Tutkimuksessa huomattiin vastaavasti van Bijleveld ym. (2015) tutkimuksen tavoin, että lapsen osallisuuden toteutumisen keskiössä on lapsen ja sosiaalityöntekijä luottamuksellinen suhde. Lapselle tärkeää osallisuuden tunteen muodostumisessa on, että työntekijä kuulee ja kohtaa hänet aidosti. Tutkimuksessa tuotiin esille, että siitä puuttuivat nuorten

lasten sekä kehitysvammaisten lasten ääni. Tutkijat jäivätkin pohtimaan, että miten tutkimuksen tuloksiin vaikuttaisi, jos nuorten lasten ja kehitysvammaisten lasten näkemyksiä kerättäisiin aineistoon ja analysoitaisiin muiden lasten vastausten rinnalla. (Cossar ym., 2014.)

Lasten äänen ja osallisuuden puutteellinen toteutuminen huomattiin myös Laurin, Torosen ja Lehtmen (2020) tutkimuksessa. Lauri ym. (2020) toteuttivat kvalitatiivisen tutkimuksen, jonka tarkoituksena oli tarkastella virolaisten lasten kokemuksia heidän osallisuudestaan lastensuojelun arviointiprosesseissa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että lasten kokemukset osalliseksi tulemisesta vaihtelivat suuresti ja joillakin lapsilla ei ollut lainkaan kokemusta lastensuojelun sosiaalityöntekijän kanssa keskustelemisesta. Heidän ääntään ei kuultu tai otettu huomioon päätöksentekoprosessissa. Useilta lapsilta puuttui luottamussuhde sosiaalityöntekijään. Monet tutkimukseen osallistuneet lapset kuvailivat kontaktejaan sosiaalityöntekijän kanssa lyhyiksi eivätkä kokeneet niitä merkityksellisiksi vuorovaikuttamisen paikoiksi. Osa lapsista ei tiennyt, miksi sosiaalityöntekijä oli osa heidän elämäänsä. Tutkimuksen tuloksena huomattiin myös, että nuoremmat lapset (10–12-vuotiaat) olivat vähemmän tekemisissä lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kanssa. Tulokset osoittivat myös, että lasten osallistuminen lastensuojeluprosessiin on enemmän passiivista kuin aktiivista. Syitä tälle olivat muun muassa aikarajoitukset, asiakkaiden suuri määrä, nuorempien lasten haastattelutaitojen puute ja pelko, että vaikeista aiheista puhuminen vahingoittaisi lasta. (Lauri ym., 2020.) Tutkimus osoitti, että paikoin lapsen oikeuksia loukataan ja lasten kuulemista ei toteuteta johdonmukaisesti. Se osoitti myös, että etenkin nuorten lapsen osallisuus jää useammin toteutumatta.

Tarkastelemisani kansainvälisissä tutkimuksissa korostui, että sosiaalityöntekijän ja lapsen välinen luottamuksellinen suhde on keskeinen tekijä osallisuuden toteutumisen kannalta. Toros ja Falch-Eriksen (2021) tutkimuksessa luottamuksellisen suhteen tärkeyden lisäksi nousi esille protektionismi, joka voi olla pahimmillaan esteenä osallisuuden toteutumiselle. He tutkivat lastensuojelun työntekijöiden näkökulmia siitä, millaisten käytäntöjen kautta lapsen osallisuutta toteutetaan Virossa. Tutkimuksen

tuloksena huomattiin, että lastensuojelun työntekijät lähestyivät aihetta suojelun näkökulmasta eli protektionistisesta lähestymistavasta käsin. Työntekijöiden näkökulmissa nostettiin esille, että lapset ovat haavoittuvaisia ja osallisuuteen kannustaminen voi olla haitaksi lasten hyvinvoinnille. Toros ja Falch-Eriksen huomasivat tutkimuksessaan, että lastensuojelun työntekijät rinnastivat lapsen osallisuuden usein lapsen mielipiteen kysymiseen. Teoreettisella tasolla lastensuojelun sosiaalityöntekijät pitivät lapsen mielipiteen selvittämistä merkittävänä käytäntönä, jonka avulla voidaan tehdä päätöksiä turvaten samalla lapsen edun toteutuminen. Vaikka suurin osa työntekijöistä arvosti lapsen osallisuutta lastensuojelunprosesseissa, työntekijät kuitenkin ilmaisivat erilaisia perusteluja sille, miksi he eivät pyri lasten osallistamiseen. Useimmat näistä perusteluista liittyivät lapsen nuoreen ikään ja haluun suojella lasta. (Mt.) Lastensuojelun työntekijät kokivat osallisuuden tärkeäksi osaksi lastensuojeluprosesseja, mutta käytännön tasolla sen siirtäminen lapsen kanssa työskentelyyn oli puutteellista.

Törrönen, Kalliola ja Paaso (2022) ovat tutkineet lastensuojelun asiakkaana olevien (pääasiassa alle 12-vuotiaiden) lasten mielipiteitä siitä, miten lastensuojelutyöntekijöiden tulisi kuulla heidän ääntään ja tarpeitaan. He tarkastelivat aineistoa Senin (2009) toimintavalmiuksien teorian kautta, joka kietoutuu vahvasti lapsen oikeuksiin (Törrönen, Kalliola & Paaso, 2022). He ovat tutkimuksessaan käyttäneet samaa aineistoa, jota itse tulen hyödyntämään tässä tutkielmassa. Törrösen ym. (2022) tutkimuksesta poiketen, otan omassa tutkielmassani tekstuaalisen aineiston rinnalla huomioon lasten piirustukset ja lähestyn aineistoa osallisuuden ulottuvuuksien kautta.

Törrösen ym. (2022) tutkimuksen keskeisenä tuloksena havaittiin, että lapset pitivät tärkeinä mahdollisuuksia tehdä valintoja ja sitä, että heidän turvallisuudestaan pidetään huolta. Lisäksi huomattiin, että työntekijöiden kohtaamisten kautta lapset oppivat siitä, miten yhteiskunta suhtautuu heihin ja miten he voivat vaikuttaa oman elämänsä kulkuun. Lapset halusivat, että työntekijät kuulevat lasten omia näkökulmia elämäntilanteistaan. Tutkimus osoitti, että jos lapsilla on mahdollisuus sanoa mielipiteensä ja tulla kuulluksi, on suurempi mahdollisuus onnistuneeseen lastensuojelun sijoitukseen ja

suhteeseen sosiaalityöntekijöiden kanssa. Törrönen ym. totesivat, että tutkimuksessa analysoidut lasten näkemykset tukevat lapsikeskeistä ymmärrystä sosiaalityöstä. (Mt.) Tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että lapsilla on halu olla aktiivisessa roolissa omassa lastensuojeluprosessissaan ja tulla kuulluksi lastensuojelun työntekijän taholta.

Myös Pölkin, Vornasen, Pursiaisen ja Riikosen (2012) tutkimuksen keskeiset tulokset osoittivat, että lapsille on merkittävää tulla kuulluksi ja osallistua heitä koskevien asioiden käsittelyyn. Lapsille oli tärkeää saada totuudenmukaista ja olennaista tietoa sijoituksen syistä ja heidän tulevaisuuttaan koskevista suunnitelmista. Lapset kokivat pystyvänsä osallistumaan ja vaikuttamaan omiin asioihinsa enemmän ja paremmin sijaishuoltoon sijoittamisen jälkeen kuin aikaisemmissa lastensuojelun palveluissa. Tutkimuksessa havaittiin myös monia esteitä lasten osallistumiselle eri järjestelmätasoilla. (Mt.) Yhdeksi merkittäväksi esteeksi lasten kanssa tehtävässä osallistavassa työssä todettiin Laurin ym. (2020) tavoin sosiaalityöntekijöiden henkilöresurssien ja aikaresurssien puute (Pölkki ym., 2012).

Tulensalo (2015) on perehtynyt lapsen osallisuuteen. Hän on tutkinut erityisesti lapsen tiedollista toimijuutta. Tutkimuskohteena olivat alle 12-vuotiaat lapset ja heidän kanssaan toteutettiin dialoginen arviointikeskustelu, johon myös vanhemmat ja sosiaalityöntekijät osallistuivat. Tutkimustulokset osoittivat, että lapset pystyvät taidokkaasti tuottamaan tietoa itsestään ja elämästään. Hän löysi kolme erilaista lapsen tiedollisen toimijan positiota, jotka olivat aktiivinen, välillinen ja ulkopuolinen. Aktiivisen toimijan roolissa lapsi on itse vuorovaikutuksen osapuolena ja kertojana. Välillisen toimijan roolissa lapsi on työskentelyn kohteena ja tällöin esimerkiksi vanhempi toimii lapsen puolesta puhujana. Ulkopuolisen toimijan roolissa lapsi on työskentelyn ulkopuolella ja häntä saatetaan suojella tiedolta. Suhde tietoon on jokaisessa näissä positioissa erilainen ja lapsi saattaa työskentelyn aikana liikkua positioiden välillä. Tulensalon tutkimuksen mukaan on olennaista kuulla lapsen omaa tietoa, mutta myös hänen läheistensä näkemyksiä, jotta kokonaiskuva lapsen tilanteesta on monipuolinen. Merkittävää on kuitenkin huomioida, että lapsen näkemys tulee esille sellaisenaan eikä aikuisen tulkitsemana. (Tulensalo, 2015.)

Tulensalon tutkimus puolsi ajatusta siitä, että lapsen tieto on merkittävä osa lastensuojelun työskentelyä ja lapsen osallisuuden toteutumista. Tutkimus osoitti, että usein lapsi jää osallisuuden ulkopuolelle, vaikka hän olisi kykenevä tuottamaan arvokasta tietoa omasta tilanteestaan.

Myös Muukkonen on tehnyt tutkimusta liittyen lapsen osallisuuteen. Muukkonen (2009) on tutkinut lapsen osallisuutta lastensuojeluprosessissa. Hänen mukaansa asiakkaiden osallisuus lastensuojeluprosessiin merkitsee dialogisuutta ja yhteisen jaetun ymmärryksen tavoittelemista. Lapsen osallisuuden tulee läpi leikata koko lastensuojeluprosessia, mutta se voi olla erilaista eri vaiheissa. Lapsen osallisuus rakentuu yksittäisten kohtaamisisten ja asiakasprosessin osien kokonaisuuden perusteella. Muukkonen on käsitteellistänyt osallisuuden prosessiosallisuuteen ja kohtaamisosallisuuteen. Prosessiosallisuudessa on kyse lapsen osallisuudesta asiakkuusprosessiinsa. Sen keskiössä on tieto, tiedon muodostaminen ja välittäminen. Prosessiosallisuuden ytimessä on tiedon välittäminen lastensuojelun sosiaalityöntekijältä lapselle ja vanhemmille, mutta myös toisinpäin. Kohtaamisosallisuudessa on tiedon välittämisen sijaan tiedon käsittelemisestä. Lapsen kohtaamisen kautta on mahdollista rakentaa dialogisen, vastavuoroisen hetken tai suhteen työntekijän ja lapsen välille. Muukkosen mukaan eri osallisuuden muotojen huomioimisesta voivat hyötyä parhaassa tilanteessa kaikki kolme tahoa: lapsi, vanhemmat ja työntekijä. (Muukkonen, 2009, s. 165–171.)

Yhteenvetona lapsen ja lastensuojelun työntekijän välinen suhde on parhaimmillaan luottamuksellinen ja mahdollistaa lapsen osalliseksi tulemisen. Huonoimmissa tilanteissa lapsi ei tiedä kuka hänen asioistansa vastaava työntekijänsä on tai hänellä ei ole suhdetta työntekijään, mikä voi estää lapsen osallisuuden toteutumisen. Lapsen osallisuuden toteutumisessa onkin pitkälle kyse siitä, miten työntekijä käyttää omaa ammattitaitoaan ja valtaansa lapsen osallisuuden tukemiseen eri tilanteissa ja prosesseissa. Kiinnostavaa onkin tarkastella, miten lapsen osallisuus aineistossani rakentuu ja toteutuu.

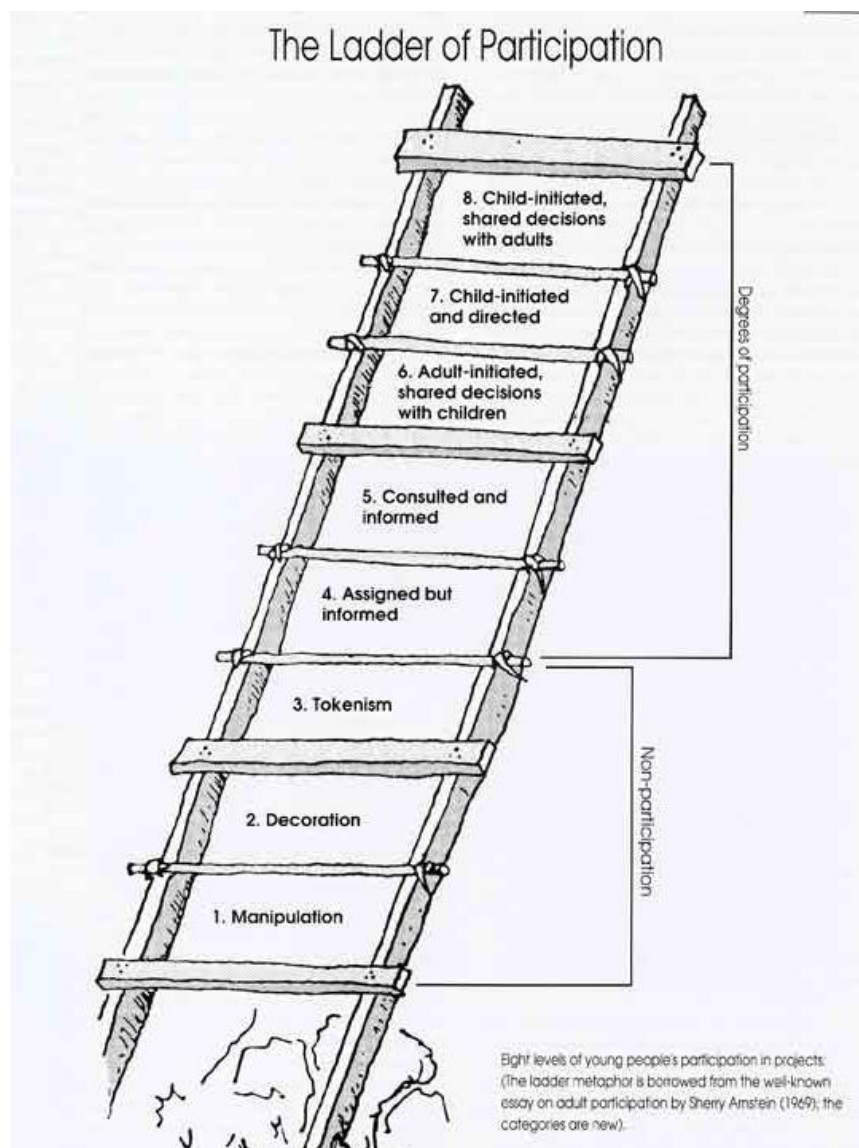
3.2 Malleja lapsen osallisuuden tarkasteluun

Lapsen osallisuutta tarkastelevia malleja on kehitetty useita erilaisia (mm. Arnstein, 1969; Hart, 1992; Lundy, 2007; Muukkonen 2008; Thoburn ym. 1995; Thomas, 2002). Useat näistä tarkastelevat lapsen osallisuutta tikapuumallin kautta, joka sittemmin on saanut myös kritiikkiä osakseen (Thomas 2002, s.174).

Yksi varhaisimmista osallisuutta kuvaavista malleista on Sherry R. Arnsteinin (1969) osallisuutta kuvaava porrasmalli, jonka tarkoituksena on kuvata ja selittää kansalaisten osallisuuden rakentumista yhteiskunnallisesti. Arnsteinin mallissa osallisuuden portaita on kahdeksan ja osallisuuden määrä kasvaa, mitä korkeammalle portaita edetään. Alimmat kaksi porrasta kuvaavat osattomuutta (*nonparticipation*) ja hän nimeää ne ”manipulaatioksi” (*manipulation*) ja ”terapiaksi” (*therapy*). Seuraavia kolmea porrasta Arnstein kuvaa tokenismiksi (*tokenism*). Näillä portailla kansalaisilla on mahdollisuus tulla kuulluiksi ja saada äänensä kuuluviin. Heiltä puuttuu kuitenkin valta varmistaa, että päättäjät ottavat heidän näkemyksensä huomioon. Nämä portaavat ovat tiedottaminen (*informing*), konsultointi (*consultation*) ja sovittelu (*placation*). Kolme ylintä porrasta ovat yhteistyö (*partnership*), jaettu toimivalta (*delegated power*) ja kansalaiskontrolli (*citizen control*). Nämä viimeiset portaavat edustavat kansalaisten toimivaltaa päätöksenteossa (*citizen power*). Arnsteinin mallissa osallisuus muodostuu aktiivisen kansalaisuuden kautta, jossa yhteisen toiminnan kautta vahvistuu kokemus yhteisöllisyydestä ja voimaantumisesta. (Arnstein 1969, s. 216–224.)

Toinen lapsen osallisuutta havainnollistava ja nykyaikanakin hyödynnetty malli on Roger Hartin (1992, s. 9–10) tikapuumalli (Kuva 1). Hartin malli kuvaa lapsen osallisuutta Arnsteinin (1969) tapaan porrasmaisesti. Kolme alinta askelta ei ole osallisuutta, vaan lasta käytetään vaikuttamisen välineenä, esimerkiksi vastaten johonkin kyselyyn tietämättä, mihin kyselyn tietoja kerätään. Kolmannessa kohdassa lapselle annetaan tilaisuus kertoa näkemyksensä, mutta lapsi ei saa päättää millä tavalla näkemyksensä tuo ilmi. Neljännestä askeleesta ylöspäin voidaan puhua lapsen osallisuudesta.

Osallisuuden edellytykset ovat, että lapsille annetaan tietoa ja rakennetaan ymmärrys omasta osallisuudestaan. Näissä askeleissa on otettu huomioon, että lapsilla on merkityksellinen rooli ja he ovat siinä vapaaehtoisesti. Ylimmillä askelmilla osallisuuteen liittyy lasten päätöksenteko niin aikuisavusteisesti kuin lasten omasta aloitteestaan. (Hart, 1992, s. 9–10.)

Kuva 1. Osallisuuden tikapuut (Hart, 1992, s. 8).

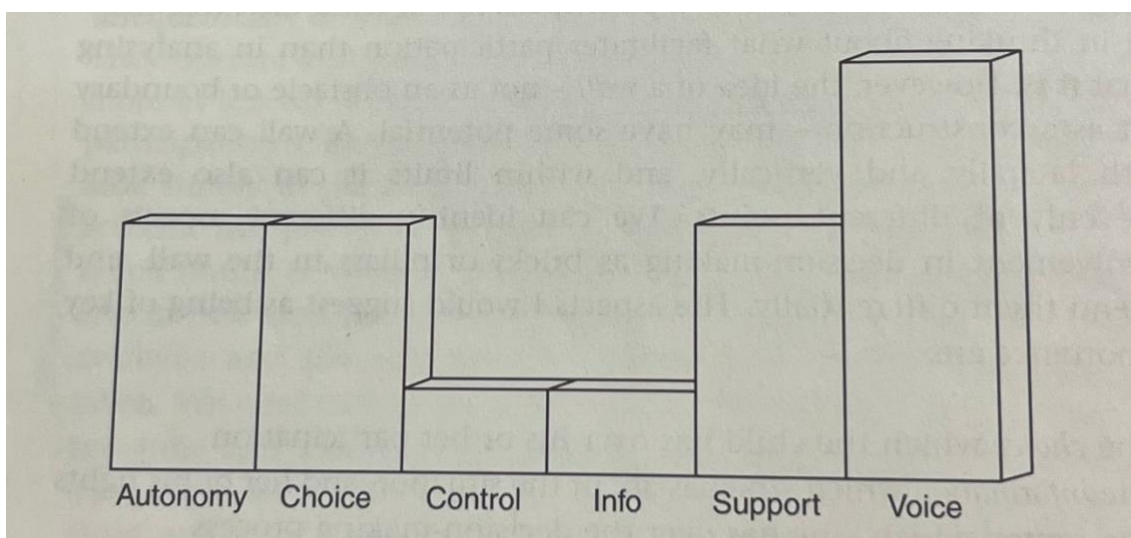
Thomas (2002) on tutkinut lapsen osallisuutta ja kehittänyt jo olemassa olevien mallien pohjalta oman lapsen osallisuutta tarkastelevan mallinsa. Thomasin mukaan tikapuumallit ovat suppea tapana tarkastella osallisuutta. Nämä mallit jakavat osallisuuden mustavalkoisesti siihen, että sitä on tai ei ole. Lisäksi ne paikantavat osallisuuden tapahtuvaksi vain tietyissä paikoissa ja konteksteissa.

Thomas itse on kehittänyt mallin, joka kuvaa osallisuutta kiipeilyseinänä. Keskeinen ero edellä esiteltyihin teorioihin on se, että osallisuuden ei katsota olevan vain alhaalta ylöspäin kasvavaa, vaan se voi kehittyä useampaan eri suuntaan ja yhdistellä erilaisia osallisuuden tapoja tilanteesta riippuen. Tutkimuksessaan hän paikansi lapsen osallisuuden muodostuvan erilaisten osallisuuden ulottuvuuksien kautta, joita voidaan kuvata myös tiilinä tai pylväänä. Nämä ulottuvuudet ovat:

- 1) mahdollisuus valita (*choice*)
- 2) mahdollisuus saada tietoa (*information*)
- 3) mahdollisuus vaikuttaa prosessiin (*control*)
- 4) mahdollisuus ilmaista itseään (*voice*)
- 5) mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen (*support*)
- 6) mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin (*autonomy*).

Thomasin mallissa osallisuus rakentuu kuuden eri ulottuvuuden kautta. Thomas kuvaa osallisuuden rakentumista kiipeilyseinämallin kautta. Ensinnäkin lapsella on mahdollisuus valita, osallistuuko hän itseään koskevaan asiaan selvittämiseen vai ei. Myös osallistumatta jättäminen on osallisuuden yksi muoto silloin, kun lapsi on niin itse valinnut. Toisena lapsella on mahdollisuus saada tietoa häntä itseään koskevassa asiassa ja omasta roolistaan asiassa ja sen käsittelyssä. Lapsen oikeuksista kertominen lapselle itselleen on osa tiedon antamista. Kolmanneksi lapsella on mahdollisuus aidosti vaikuttaa prosessiin, jossa hän on osallisena. Lapselle tulee esimerkiksi kertoa etukäteen mitä asioita palaverissa käsitellään, keitä siihen osallistuu ja mitä lapselta odotetaan. Lapsen tulee saada riittävästi tietoa, jotta vaikuttaminen ja osallistuminen on aidosti mahdollista. Neljänneksi lapsella on mahdollisuus ilmaista itseään. Lapselle tulee luoda tila kertoa omia ajatuksiaan ja mielipiteitään ja näiden julki tuomiseen tulee varata riittävästi aikaa. Viidenneksi lapsella on mahdollisuus saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen. Ilmaisun apuna voi olla lapsen vanhempi tai muu lapselle läheinen henkilö. Kuudenneksi lapsella on myös mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin.

Thomas on todennut lapsen osallisuuden olevan yksilöllinen yhdistelmä eri ulottuvuuksia ja nämä ulottuvuudet voivat vaihdella paikan ja tilanteen mukaan. Thomasin malli ottaa huomioon lapset ja heidän osallisuutensa yksilöinä ja antaa mahdollisuuden osallisuudelle muodostua eri tavoin eri tilanteissa. (Thomas, 2002, s. 174–176.) Näin ollen malli ottaa huomioon osallisuuden moninaisuuden, joka mahdollistaa lapsen osallisuuden laajemman tarkastelun. Tämän vuoksi tarkastelen tutkielmassani osallisuuden teemaa Thomasin (2002) kiipeilyseinämallin kautta (Kuva 2).

Kuva 2. Osallisuuden kiipeilyseinä (Thomas, 2002, s. 176).

4 Tutkimukselliset valinnat

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Tässä tutkimuksessa tarkastelen lapsen osallisuutta, joka on jokaisen alaikäisen keskeinen perus- ja ihmisoikeus. Lastensuojelun asiakkuuteen liittyvistä osallisuuden erityispiirteistä säädetään lastensuojelulaissa (2007/417).

Tutkimustehtäväni on selvittää, mikä lastensuojelun avo- tai sijaishuollossa asiakkaana oleville 3–12-vuotiaille lapsille on tärkeää lastensuojelun työntekijän kahdenkeskisillä tapaamisilla osallisuuden näkökulmasta. Lähtökohtana on tarkastella lasten itse tuottamaa tietoa heille tärkeistä asioista.

Tutkimuskysymykseni on:

Mikä 3–12-vuotiaille lapsille on tärkeää lastensuojelun työntekijän kahdenkeskisillä tapaamisilla oman osallisuutensa näkökulmasta?

Julkinen keskustelu lastensuojelusta painottuu usein lastensuojelujärjestelmän ongelmakohtiin, suuriin asiakasmääriin ja resurssipulaan. Lapsistrategian (Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea, 2021) ja sen toimeenpanosuunnitelman myötä keskustelu lapsen osallisuudesta ja lasten oikeudesta tulla kuulluksi ja kohdatuksi on kuitenkin saanut enemmän tilaa myös julkisuudessa. Keskustelu lapsen osallisuudesta jättää kuitenkin usein varjoon pienempien lasten oman äänen, ja osallisuuskeskustelun keskiössä ovat usein nuoret, joiden mielletään kykenevän ilmaisemaan omat mielipiteensä yhteiskunnan normien mukaisella tavalla. Valitsinkin tutkimusaiheeni ja -kohteeni sen vuoksi, että lasten oma näkökulma osallisuudesta lastensuojelussa jää usein taka-alalle ja lapsen osallisuus toteutuu paikoin puutteellisesti sosiaalityön käytännöissä. Tarkka tutkimusaiheeni muotoutui Pesäpuu ry:n lasten tiimin kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta. Lasten tiimi ehdotti, että tarkastelisin heidän keräämäänsä ja julkaisemaansa aineistoa. Aineiston myötä tutkimuskohteekseni tarkentui nimenomaan se, mikä lapsille on tärkeää lastensuojelun työntekijän tapaamisilla oman osallisuutensa näkökulmasta.

Tässä tutkimuksessa lastensuojelun työntekijöillä tarkoitetaan kaikkia lastensuojelun kentällä työskenteleviä henkilöitä, joita lapset tapaavat kahdenkesken ja mieltävä omiksi työntekijöikseen. Sosiaalityöntekijällä, ohjaajilla, perhetyöntekijöillä ja muilla lastensuojelun työntekijöillä on merkittävä rooli lastensuojelun asiakkaina olevien lasten elämässä. Nämä työntekijät ovat eri tavalla osa lasten elämää päivittäin ja ovat vastuussa lapsen osallisuuden toteutumisesta käytännössä (Lastensuojelulaki 2007/417). Lisäksi lastensuojelun työntekijät ovat lasten elämässä ”portinvartijoita” ja heillä on valta ja vastuu tehdä päätöksiä esimerkiksi lapsen pääsystä palveluiden ja tukitoimien piiriin. Näin ollen lastensuojelun työntekijät pystyvät vaikuttamaan myös lapsen osalliseksi tulemiseen ja lapsen äänen kuulumiseen. Tästä syystä aihepiirin tutkimus on tärkeää. Tulensalon (2015, s. 282) mukaan lapsen ja sosiaalityöntekijän suhteen vahvistamisen edellytyksenä on työntekijän tehtävien kohdentamista lapsierityiseen työhön ja asiakasmäärien rajaamista niin, että tapaamisiin ja kohtaamiseen jää aikaa riittävästi. Aiheeni ajankohtaisuutta perustelee myös lastensuojelun uusi asiakasmitoitus, jonka osaltaan tulisi turvata sosiaalityöntekijöiden resurssit tavata lapsia useammin. Päivitetyin lainsäädännön myötä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla enintään 1. tammikuuta 2022 eteenpäin 35 asiakasta ja vuodesta 2024 enää 30 asiakaslata (Lastensuojelulaki 2007/417).

4.2 Aineisto

Tutkielman aineistona käytän Susanna Kalliolan ja Sari-Anne Paason (2021) ”Että olisi mahdollisimman hyvä olla lapsien” – julkaisuun kerättyjä lasten vastauksia. Julkaisuun on kerätty 122 lasten vastausta kysymykseen ”Miksi lastensuojelun työntekijän on tärkeä nähdä ja kuunnella lasta”. Olen itse rajannut omaksi aineistokseni vain ne vastaukset, joissa oli ilmoitettu vastaajan ikä ja joissa vastaajat olivat kyselypyynnön mukaisesti 3–12-vuotiaita. Olen tehnyt rajauksen siitä syystä, että haluan huomioida erityisesti nuoremmat lapset ja heidän äänensä. Rajauksen mukaisia vastauksia oli yhteensä 74. Vastauksista 46 oli sanallisia kuvauksia. Kuusi vastaajaa lähetti kuvallisen vastauksen. Lopuissa vastauksissa oli sekä sanallista että piirrettyä sisältöä. Vastaukset olivat pääosin suomeksi kirjoitettuja, mutta muutama vastaus oli

ruotsiksi. Olen itse kääntänyt nämä vastaukset suomeksi. Tulos luvussa käytän yhtä käännettyä aineistoesimerkkiä, joka löytyy liitteistä alkuperäiskielellä. Rajaukseni mukaisten vastausten lähettäneiden ikäjakauma on tarkasteltavissa taulukossa 1.

Vastaajien ikäjakauma aineistossa	
3-vuotias	4
4-vuotias	4
5-vuotias	5
6-vuotias	8
7-vuotias	15
8-vuotias	10
9-vuotias	9
10-vuotias	8
11-vuotias	4
12-vuotias	7
Yhteensä:	74

Taulukko 1. Vastaajien ikäjakauma

Julkaisu oli osa Pesäpuu ry:n kampanjaa, jonka tavoitteena oli saada lasten ääni kuuluviin (Kalliola & Paaso, 2021). Pesäpuu ry on suomalainen valtakunnallinen ja voittoa tavoittelematon lastensuojelun kehittämissyhteisö. Kampanja tähtäsi 3–12-vuotiaiden lasten äänen kuuluvaksi saamiseen ja heidän tuottaman tiedon huomioimiseen lastensuojeluprosesseissa (Kalliola & Paaso, 2021). Ketola (2021) kirjoittaa julkaisun esipuheessa, että kampanjan tavoitteena oli antaa lapsille mahdollisuus tuoda äänensä kuuluviin ja osallistua vaikuttamistyöhön lapsikeskeisemmän ja laadukkaan lastensuojelutyön puolesta. Tavoitteena oli viedä näitä lasten näkemyksiä niiden päättäjien tietoon, jotka päättävät lastensuojelun kehittämiseen liittyvistä seikoista (mt.).

Lapset saivat tietoa kampanjasta aikuisten välityksellä. Pesäpuu ry jakoi nämä kysymykset postikorttien muodossa lastensuojelussa työskenteleville aikuisille, jotka vapaaehtoisesti keräsivät vastauksia lastensuojelun asiakkaina olevilta

lapsilta. Kampanjassa oli mukana 40 eri toimijaa eri puolilta Suomea. Vastaajiksi pyydettiin 3–12-vuotiaita lapsia ja suurin osa vastaajista asettui tähän ikähaitariin. Nuorin vastaaja oli 3-vuotias, mutta muutamia vastauksia vastaanotettiin myös nuorilta, joista vanhin oli 16-vuotias. Kaikissa vastauskorteissa ei mainittu lapsen ikää. Kaksi vastauksen lähettänyttä lasta ei halunnut vastauksia julkaistavan. (Kalliola & Paaso, 2021.)

Käyttämäni aineisto on julkinen ja siihen ei tarvitse hakea erillistä tutkimuslupaa. Tästä huolimatta olen keskustellut aineiston keränneiden henkilöiden kanssa tutkielmastani ja sen tavoitteista ja saanut heiltä hyväksynnän tutkielmalleni. Tutkielmani aineistona olevat kirjeet päättäjille ovat kerätty lastensuojelun asiakkaina olevilta lapsilta. Lapset ovat vapaaehtoisesti saaneet osallistua kampanjaan lähettämällä kirjoituksia tai piirustuksia. Olen huomionnut kirjallisen aineiston lisäksi myös lasten piirustukset analyysissäni. Osa vastauksista on tuotettu aikuisen avustamana eli lapsi on saanut esimerkiksi sanella, mitä haluaa aikuisen kirjoittavan. Lapset ovat itse saaneet määrittää viestiensä laajuuden. Lasten viestit ovat anonyymejä eikä niistä tule esille kirjoittajan iän lisäksi muita identifioivia tekijöitä. Käyn itse aineiston näiltä osin vielä läpi ja huolehdin anonyymiteetin säilymisestä tutkimusprosessin ajan.

4.3 Laadullinen tutkimus ja teoriaohjaava sisällönanalyysi

Toteutan tutkielmani laadullisena tutkimuksena. Laadullinen tutkimusote antaa tilan tuoda esille erilaisia näkemyksiä eri tavoin, kuten sanoittaen tai kuvittaen. Koska tutkielmani tarkastelee lasten kuvaamia merkityksiä ja heille tärkeitä asioita, laadullinen tutkimusote tukee tutkimustehtävääni. Laadullinen tutkimus on usein kuvailevaa ja tutkija on kiinnostunut sanojen, tekstien ja kuvien avulla ilmiöistä ja merkityksistä (Kananen, 2017, s. 36.). Puusan ja Juutin (2020, s. 9) mukaan laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkemystä tutkittavaan ilmiöön. Tämä tarkoittaa, että kiinnostuksen kohteina ovat tutkittavien henkilöiden näkemyksistä ja merkityksistä, joita henkilöt tutkimuksen kohteena olevalle ilmiölle antavat (mt). Laadullisen aineiston analyysin etuna on, että sen avulla

on mahdollista rakentaa aineistosta kokonaisuus, jonka avulla on mahdollista tuottaa perusteltu ja kokonaisvaltainen tulkinta ja tehdä tulkintoja tutkittavasta aiheesta (Puusa, 2020, s.148). Laadullinen tutkimus mahdollistaa ilmiön syvällisen tarkastelun kyseisen kohdetapauksen osalta (Kananen, 2017).

Aineiston analyysimenetelmänä käytän teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Puusa (2020, s. 148) kirjoittaa, että sisällönanalyysi on soveltuva analyysimenetelmä useimpiin laadullisiin tutkimuksiin. Sisällönanalyysi voidaan ymmärtää väljänä metodologisena viitekehyksenä, joka mahdollistaa aineiston tarkoituksenmukaisen ja monipuolisen tarkastelun (mt). Teoriaohjaavassa analyysissä aikaisempi tieto ohjaa ja tukee analyysia, mutta analysoitavat kohdat valitaan aineistosta. Teoriaohjaavan analyysin päättelyn logiikka on usein abduktiivinen, jolloin tutkijan katselee aineistoa vuoroin aineistolähtöisesti ja valmiiden mallien kautta. Aineistoa ja valmiita malleja pyritään yhdistämään. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 123–124.) Olen tässä tutkimuksessa toteuttanut analyysini edellä mainitun päättelyprosessin tavoin.

Analyysia ohjaavana teoriana käytän Nigel Thomasin (2002) kiipeilyseinämallia lapsen osallisuudesta, jonka olen esitellyt luvussa 3.2. Malli jaottelee osallisuuden kuuteen eri ulottuvuuteen, joita hyödynnän aineistoni analyysissä sisällönanalyysille tyypillisen kategorisoinnin kautta. Thomasin (2002) kiipeilyseinämallin ulottuvuudet toimivat analyysini kategorisoinnin lähtökohtana. Teoriaohjaava sisällönanalyysi antaa mahdollisuuden aineistolähtöisten kategorioiden syntymiselle. Thomasin (2002) mallin kategorioiden lisäksi tarkastelen aineistoa myös aineistolähtöisesti, mikä antaa mahdollisuuden teorian ulkopuolisten kategorioiden rakentumiselle. Valitsemani teoriaohjaava sisällönanalyysi tarjoaa työkalut tarkastella valitsemaani aihetta monipuolisesti, mutta antaa tilaa erilaisille näkemyksille, kokemuksille ja osallisuuden kategorioille.

Kirjallisen aineiston rinnalla otan sisällönanalyysissä huomioon lasten piirtämät kuvat. Tulensalon ja Muukkosen (2018, s. 134) mukaan lasten tavat tuottaa tietoa voivat olla erilaisia kuin aikuisten ja näin ollen kirjallinen tapa tuottaa vastauksia on vain yksi keino. Lapselle luontainen tapa tuottaa tietoa on

esimerkiksi myös piirtäminen (mt.), jonka vuoksi kuvien huomioiminen kirjoitetun aineiston rinnalla on analyysissäni tärkeää. Kuvien sisällönanalyysi on tapa järjestää piirustuksia ja niiden sisältöjä muun aineiston kanssa yhdistettävään muotoon (Tuomi, 2002, s. 105). Piirtäminen on yksilöllinen tapa ilmaisuun ja voi toimia myös vuorovaikuttamisen työkaluna. Kaikilla lapsilla ei ole taitoja tai kykyä tuottaa puhetta abstraktilla tasolla, mutta heillä on muita välineitä symboliseen vuorovaikuttamiseen kuten piirtäminen. (Farokhi & Hashemi, 2011.) Piirustusten tulkinta antaa äänen myös niille, joilla ei ole esimerkiksi kirjoitus- ja lukutaitoa (Merriman & Guerin, 2006). Farokhin ja Hashemin (2011) mukaan piirrettyjen kuvien ymmärtämiseksi on tärkeää kiinnittää huomiota piirustuksen ensivaikutelmaan. Kuvan tulkitsemisen sijaan on tärkeämpää korostaa siitä syntynyttä ensivaikutelmaa. Sen sijaan, että keskityttäisiin symbolien etsimiseen, kuvaa tulee tarkastella kokonaisuutena. Integroitu kokonaisuus on suurempi kuin osiensa summa. Tätä kutsutaan "kokonaisuuden ensisijaisuudeksi". (Mt.) Tiedostan, että kuvien analysoimisen tukena on mahdollista käyttää laajempia ja syvällisempiä analyysimenetelmiä. Tässä tutkielmassa tarkastelen kuitenkin kuvia kirjallisen materiaalin rinnalla teoriaohjaavan sisällönanalyysin kautta. Tutkin kuvia aineiston analyysia ohjaavan Thomasin (2002) lapsen osallisuuden teorian kautta.

4.4 Analyysiprosessin kulku

Aloitin analyysini poimimalla aineistosta kaikki ne kirjoitetut ja piirretyt vastaukset, jotka olivat 12-vuotiaiden tai sitä nuorempien lasten lähettämiä. Siirsin nämä vastaukset Atlas.ti -ohjelmaan, jota hyödynsin analyysini käytännön työkaluna koodien etsimiseen ja aineiston kategorisointiin. Kun varsinainen aineisto oli eroteltu muusta ja siirretty Atlas.ti -ohjelmaan, luin kirjoitetut vastaukset kahteen kertaan sekä silmäilin myös kuvat kokonaiskuvan muodostamiseksi. Analyysin alkuvaiheessa huomasin, että tutkimukseni aineistossa korostuivat lyhyet vastaukset. Osa näistä vastauksista sisälsi vain sanoja ja joskus lyhyitä lauseita. Lyhyet kirjalliset vastaukset ovat lapsille tyypillisiä ja lapset usein ilmaisevat itseään niukalla ja hajanaisella puheella haastatteluissa (Hyvärinen & Pösö, 2018). Vaikka lasten vastaukset ovat usein lyhyitä, ne ovat silti vaikuttavia ja vaativat aikuista pysähtymään, kuuntelemaan

ja pohtimaan niiden sanomaa (Saaristo, 2021). Kuten aiemmin mainitsin, Tulensalon ja Muukkosen (2018, s. 134) mukaan lapset tuottavat tietoa erilaisin tavoin ja kirjallisen tavan lisäksi tietoa voidaan tuottaa esimerkiksi piirtämisen kautta. Kirjallisen aineiston lisäksi tärkeä osa aineistoani ovat lasten piirroukset.

Analyysiprosessini alussa koodasin aineistoani käyttämällä hyväksi valitsemani teorian kategorioita. Hyödynsin Atlas.ti -ohjelman koodi- ja koodiperhetyökaluja, johon nimesin kategorioiksi Thomasin (2002) kuusi osallisuuden ulottuvuutta. Näiden kategorioiden avulla etsin lasten vastauksista koodeja, jotka linkittyivät teorian ulottuvuuksiin ja näin ollen nimeämiini kategorioihin. Kävin läpi vuoroin kirjallisia ja piirrettyjä vastauksia. Joissain piirustuksissa oli myös piirrosta kuvailevaa tekstiä, jolloin tarkastelin piirrosta ja sitä kuvailevaa tekstiä yhtenä kokonaisuutena. Jotkin vastauksista olivat vain piirroksia ilman kuvailevaa tekstiä. Kaikki kuvat eivät liittyneet lapsilta kysytyyn kysymykseen, vaan lapset olivat halunneet kirjallisen vastauksen lisäksi piirtää esimerkiksi sydämiä. Tällöin tarkastelin vain kirjoitettua sisältöä.

Thomasin (2002) teorian tarjoamien kategorioiden avulla tehdyn ryhmittelyn jälkeen huomasin, että osa lasten vastauksista ei sopinut yhteenkään valitsemani teorian tarjoamaan kategoriaan. Teorian kategoriat auttoivat luokittelemaan käytännön osallisuutta ja ilman selvää teorian antamaa kategoriaa jäivät vastaukset, joissa viitattiin osallisuuteen oikeutena ja eettisenä velvollisuutena. Pyrinkin tarkastelemaan näitä vastauksia suhteessa tutkimuskysymykseeni ja etsimään yhtäläisyyksiä näiden vastauksien väliltä. Thomasin (2002) osallisuuden ulottuvuuksien lisäksi löysin aineistosta tässä kohtaa analyysia tutkimuskysymykseeni vastaavan teeman, josta tein seitsemännen kategorian. Aineiston analyysia ohjasi lisäksi lapsikeskeisyys, johon analyysissäni useamman kerran erityisesti kiinnitin huomiota. Se tarkoitti, että pyrin katsomaan aineistoa lapsinäkökulmasta ja poistamaan omia ajatuksiani ohjaavat aikuisen ja ammattilaisen ennakkokäsitykset ja teoriat. Lopuksi tarkastelin kokonaisuutena analyysivaiheideni tuloksena saamia kategorioita suhteessa tutkimuskysymykseeni ja muodostin lopulliset kategoriat.

4.5 Tutkimuseettinen pohdinta

Tutkimuseettisten seikkojen pohdinta on tärkeää jokaisen tutkimuksen kohdalla, mutta sen merkitys korostuu entisestään tutkimuksen kohdistuessa erityisen haavoittuvassa asemassa olevaan ryhmään. Lastensuojeluun liittyvä tutkimus on haastavaa, koska lastensuojelun tutkimiseen liittyy useita ja kompleksisia eettisiä kysymyksiä (Peltola & Moisio, 2017, s. 18). Tässä tutkielmassa tarkastelenkin lasten näkemyksiä ja tarkemmin ottaen lastensuojelun asiakkaana olevien lasten näkemyksiä, jolloin kyse on suojelun tarpeessa olevista lapsista ja erityisen haavoittuvasta ryhmästä. Lastensuojelua koskevassa tutkimuksessa tutkimuseettiseksi haasteena on, että joiltain osin haavoittuviin ryhmiin ja yksilöihin liittyvä tutkimus voi vahvistaa ongelmapuhetta ja kontrollia (Peltola & Moisio, 2017, s. 18). Pyrin välttämään ongelmapuhetta ja pyrin voimavaroja ja mahdollisuuksia korostamaan diskurssiin. Lapsikeskeisyyden lähtökohdat kulkevat mukana koko tutkimusprosessin ajan. Lapsikeskeisessä työssä ytimenä on lapsen kohtaaminen ja lapsen oman näkemyksen kuuleminen (Tulensalo & Muukkonen, 2005, s. 206).

Tulensalon ja Muukkosen (2005, s. 312) mukaan lapsikeskeisyydessä on tärkeää, että lapsen annetaan itse kertoa omasta elämästään ja asioistaan hänelle sopivalla ilmaisutavalla. Lapselle ominaisia tapoja ilmaisuun ovat muun muassa tehtävät, piirrokset ja kuvat (mt.). Aineiston keräämisessä on pyritty huomiomaan erilaisia tapoja tuottaa tietoa. Tutkimuseettiseksi kysymykseksi nousee kuitenkin, ovatko aineiston keräämisen tavat mahdollistaneet tarpeeksi laajat ilmaisutavat kaikille lapsille, jotka ovat siihen halunneet osallistua.

Sosiaalityön tutkimuksen periaatteena on, että eettisesti kestävä tutkimus pyrkii olemaan hyödyllistä tutkimukseen osallistuville henkilöille, eikä pelkästään välttää vahingon aiheuttamista (Rauhala & Virokannas, 2019). Ei siis riitä, että osallistuneet ovat vapaaehtoisesti osallistuneet aineiston tuottamiseen, vaan tutkimuksen on aidosti annettava hyötyä heille. Tämä tutkielma pyrkii edistämään lapsen osallisuutta ja lisäämään kiinnostusta edistää ja tutkia lapsen osallisuutta. Tutkielmani kautta aineiston rakentamiseen osallistuneiden lasten

äännet on mahdollista saada kuuluviin ja niitä on mahdollista jäsenellä siten, että niitä voitaisiin hyödyntää esimerkiksi lastensuojelun sosiaalityössä ja poliittisessa päätöksenteossa.

Tutkielmaani tehdessä minun on tärkeää ottaa huomioon oma positioni tutkijana. Eskolan ja Suorannan (1998, s. 153) mukaan laadullisen tutkimuksen yhtenä tärkeänä lähtökohtana on tutkijan subjektiviteetti. Tutkijan täytyy tiedostaa omat ennakkokäsityksensä ja -oletuksensa ja pyrittävä erottamaan ne tutkimuksessa esiin tulevista asioista. (Mt.) Tarkastelen tutkielmani kohdetta pääasiallisesti sosiaalityön opiskelijan ja ammattilaisen näkökulmasta. Positiooni vaikuttavat harjoittelu- ja työkokemukseni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä. Työskentelen siinä roolissa tälläkin hetkellä. Samaan aikaan positiooni vaikuttaa myös se, että minulla on oma kokemus niin laitoshoidossa kuin perhehoidossa sijoitettuna lapsena ja nuorena asumisesta. Minulla on näin ollen erilaisia näkemyksiä ja kokemuksia niin ammattilaisen kuin lastensuojelun asiakkuuden kautta, jotka ovat tärkeä tunnistaa ja tunnustaa tutkielmaa tehdessäni.

5 Tutkimuksen tulokset

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni tuloksia siitä, mikä 3–12-vuotiaille lapsille on tärkeää lastensuojelun työntekijän tapaamisilla osallisuuden näkökulmasta. Olen jäsennellyt lapsen osallisuuden ulottuvuudet seitsemään kategoriaan, joista kuusi on johdettu Thomasin (2002) kiipeilyseinämallista ja seitsemännen olen lisännyt itse. Nämä kategoriat ovat mahdollisuus ilmaista itseään, mahdollisuus vaikuttaa, mahdollisuus saada tukea ja apua, mahdollisuus saada tietoa, mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin, mahdollisuus valita ja velvollisuus ottaa osalliseksi. 3–12-vuotiaille lapsille lastensuojelun työntekijän tapaamiset olivat tärkeitä ja lasten kuvauksissa korostui mahdollisuus ja halu olla osallisena. Osa kuvasi samanaikaisesti useampaa osallisuuden ulottuvuutta ja osa vain yhtä. Nostan esille jokaista ulottuvuutta ja jokaiseen ulottuvuuteen liittyviä keskeisiä lasten antamia merkityksiä. Havainnollistan näitä suorien lainausten ja piirrettyjen aineistoesimerkkien kautta. Aineistoesimerkit ovat lainattu suoraan aineistosta eikä lasten kirjoitusvirheitä ole korjattu. Olen kääntänyt yhden aineistoesimerkin alkuperäiskieleltä suomeksi, ja alkuperäiskielellä oleva sitaatti löytyy liitteistä.

5.1 Mahdollisuus ilmaista itseään

Suomen lastensuojelulain (2007/417) sekä lapsen oikeuksien sopimuksen (1991/60, 12. artikla) mukaan lapsen mielipide tulee selvittää häntä koskevassa asiassa. Jokaisella lapsella on oikeus omaan näkemykseen ja sen ilmaisemiseen vapaasti kaikissa häntä koskevissa asioissa (Lapsen oikeuksien sopimus 1991/60, 12. artikla). Myös Thomas (2002) määrittelee mahdollisuuden ilmaista itseään yhdeksi lapsen osallisuuden ulottuvuudeksi. Hurtigin (2006, s. 183–184) mukaan lapset tulee kohdata oman elämänsä asiantuntijoina ja lapsen kokemus omista asioistaan on tärkeä. Lapset ovat kyvykkäitä ilmaisemaan odotuksiaan, näkemyksiään ja ajatuksia, jos heille annetaan siihen tila ja aika (mt.).

”Tärkeä tavata koska välillä on tärkeää tavata ihmisiä ja kuulla kuulumisia ja lapsien asioita. Pitää kuunnella että olisi mahdollisen hyvä olla lapsien.”

(Lapsi 8 v.)

Kuten sitaatissa lapsi on kuvannut, kohtaamisen ja kuulluksi tulemisen kautta työntekijä saa tietoa lapsilta siitä, mikä heille on tärkeää ja mitkä asiat edistävät heidän hyvinvointiansa. Lapsille tapaamiset olivat tärkeitä, sillä niiden kautta heidän on mahdollista kertoa elämästään ja arjestaan. Kahdenkeskiset tapaamiset ja kuulumisten vaihtaminen mahdollistivat heille omien ajatustensa jakamisen ja itsensä ilmaisun. Lapset arvostivat, että työntekijä halusi aidosti tietää heidän ajatuksiansa ja mielipiteitensä.

Kuva 3. (Lapsi 8 v.)

Yllä olevassa piirustuksessa lapsi on kuvannut hyvää ja huonoa tapaamista työntekijän kanssa (Kuva 3). Lapsi on kuvannut oikeana tapana keskustelua, joka on avoin ja toista kunnioittava. Piirustuksen alalaitaan lapsi on piirtänyt

keskustelun, jossa yhteisymmärrystä ei löydy ja ilmapiiri on negatiivinen. (Kuva 3.) Lapsille oli tärkeää, että aikuinen halusi aidosti kuulla lapsen näkemyksen, eikä kumonnut tai tyrmännyt lapsen sanomaa. Yhteenvedona lasten kuvaileman voi muotoilla siten, että he arvostivat yhteistä lapsikeskeistä avointa ja kunnioittavaa dialogia lastensuojelun työntekijän tapaamisilla.

”Esim: koska lapsella voi olla jotain mielen päällä ja sen voi sitten kertoa lastensuojelijoille tai vaikka sen takia, että nähdään miten lapsilla menee et mitä niille kuuluu tai mitä se on tehnyt?”

(Lapsi 12 v.)

Lapset toivat esille, että heidän tietonsa ja näkemyksensä ovat tärkeitä ja heitä tulee kuunnella. Kuten yllä oleva sitaatti kuvaa, heille oli tärkeää saada jakaa mielen päällä olevat asiat ja näkemykset. Oman näkemyksen jakamisen kautta lapsilla on mahdollisuus olla aktiivisia toimijoita ja osallisia omissa lastensuojeluprosesseissaan (Tulensalo ja Muukkonen, 2018, s. 142). Lapsen näkemykset ja tieto rakentavat hänen omaa ymmärrystään asioistaan, mutta antavat myös ammattilaiselle syvällisen ymmärryksen lapsen kokemuksista (mt.).

”Hyvä tietää lapsen ajatuksia. Suojella lasta. Tietää onks kaikki hyvin.”

(Lapsi 12 v.)

Lasten vastauksissa kuvattiin myös turvallisuuden teemaa. Vastanneet kuvasivat, että oman työntekijän tapaaminen ja kohtaaminen tuo turvaa heille. Lapsille tärkeää oli luottamuksellinen suhde, jonka kautta työntekijän kanssa oli mahdollista keskustella itsellä tärkeistä asioista ja työntekijän oli mahdollista tarjota lapselle turvallinen ympäristö. Oli myös tärkeää, että työntekijä oli kiinnostunut lasten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta.

”En tiedä enkä ole tavannut sosiaalityöntekijääni. Siksi koska ois kiva, jos ne kuuntelis.”

(Lapsi 9 v.)

Jotkut lapset toivat esille turvattomuuden tunnetta, kun heitä ei ollut kuultu. Tämä liittyi siihen, ettei heidän työntekijänsä ollut tehnyt riittävästi aikaa kahdenkeskisille tapaamisille tai tavannut heitä ollenkaan. Yksi lapsi kirjoitti, ettei edes tiedä, kuka oma sosiaalityöntekijänsä on. Jotta lapsen ja lastensuojelun työntekijän välille syntyy luottamuksellinen suhde, jossa on mahdollista käydä dialogia, on työntekijän tavattava lasta ja rakennettava lapsikeskeistä suhdetta (mm. Tulensalo & Muukkonen, 2018; Törrönen ym. 2022; van Bijleveld ym. 2015).

”Koska se olen minä!”

(Lapsi 3 v.)

Yllä oleva sitaatti kuvaa, että pienikin lapsi hahmottaa oman subjektiviteettinsa ja ymmärtää, että ammattilaisen on tärkeää kuunnella häntä, koska on kyse hänen asioistaan. Myös kaikista nuorimmille Pesäpuu ry:n kyselyyn vastanneille (3–5-vuotiaat) lapsille oli tärkeää, että lastensuojelun työntekijä tapasi heitä. Nuorimmat vastaajat eivät ilmaisseet suoraan mielipiteen ilmaisemista heille kuuluvana oikeutena, mutta osasivat kertoa, että tapaamiset ovat heille tärkeitä ja he ovat tärkeitä. Heille aikuisen ja ammattilaisen antama aika, kohtaaminen ja kahdenkeskinen vuorovaikuttaminen olivat itsessään tärkeitä asioita. Heille oli tärkeää saada lapsilla olla lastensuojelun työntekijän tapaamisen keskiössä.

Lastensuojelun työntekijän ja lapsen väliset tapaamiset näyttäytyivät tärkeinä kohtaamisina. Lapset arvostivat luottamuksellista ja jatkuvaa suhdetta omaan työntekijäänsä. Näissä kahdenkeskisissä kohtaamisissa lapsi sai kertoa hänelle tärkeitä asioita omalla tavallaan ja hänen oma työntekijänsä oli aidosti läsnä. Keskustelun aiheet vaihtelivat, mutta niissä korostuivat kuulumiset ja arkisten asioiden jakaminen. Tapaamiset koettiin mukavina yhteisinä hetkinä. Thomasin (2002, s. 145) mukaan lapsille kahdenkeskiset tapaamiset ovat usein

mielekkäämpiä kohtaamisia kuin usean aikuisen kanssa käydyt palaverit. Lastensuojelun työntekijän ja lapsen kohtaamiset rakentavat lapsen ymmärrystä omista asioistaan ja antaa työntekijälle tärkeää tietoa lapsen asioista (Muukkonen & Tulensalo, 2018, s. 142). Hyvärisen ja Pösön (2018, s. 10) mukaan tapaamiset ja lapsen kohtaaminen ovat aina aikuisen vastuulla. Lastensuojelun työntekijän vastuu tapaamisilla on merkittävä, sillä lapsen kertoma tieto ohjaa päätöksiä siitä, millaisen tuen, palveluiden ja suojelun piiriin lapsi pääsee. (Mt.) Onkin tärkeää, että lastensuojelun työntekijät tapaavat lapsia ja antavat heille tilan kertoa kuulumisiaan ja ajatuksiaan. Lapsen mielipiteen kuuleminen on edellytys sille, että lasta voidaan auttaa ja sosiaalityöntekijä toteutuu (Muukkonen & Tulensalo, 2018, s. 142).

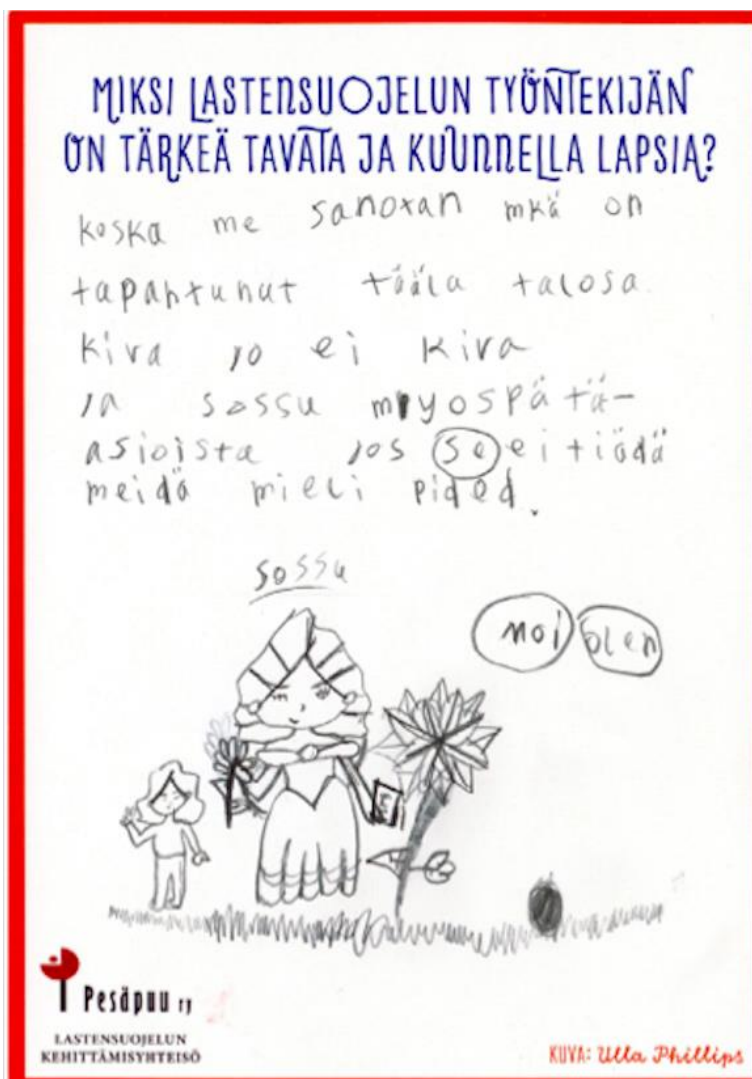
5.2 Mahdollisuus vaikuttaa

Thomasin (2002) mukaan lapsilla on enemmän mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon iän ja sen tuoman itsevarmuuden myötä. Lapset usein kokevat, että aikuiset eivät kuuntele heitä, vaan aikuiset jättävät heidät keskustelujen ulkopuolelle yhteisissä palavereissa. (Thomas, 2002, s. 142–143.)

”Koska lapsella voi olla tärkeää asiaa ja sossu voi vaikuttaa siihen: koulunkäynti; paremman perheen valinta.”

(Lapsi 10 v.)

Thomasin (2002) tutkimuksen tuloksista poiketen Pesäpuu ry:n kyselyyn vastanneiden 3–12-vuotiaiden lasten mukaan heillä oli mahdollisuuksia vaikuttaa lastensuojelun työntekijän kahdenkeskisillä tapaamisilla omiin asioihinsa. Lapset kokivat, että tavatessaan työntekijäänsä heillä oli mahdollisuus vaikuttaa heitä koskeviin päätöksiin ja tuoda esiin asioita, joihin he halusivat muutosta. Lapset kokivat, että kahdenkeskiset tapaamiset kannattaisi nimenomaisesti hyödyntää omiin asioihin vaikuttamiseen, sillä silloin heillä on mahdollisuus keskustella suoraan omista asioista vastaavan aikuisen kanssa.

Kuva 4. (Lapsi 10 v.)

”Koska sitten voi saada omia toiveita läpi käytäntöön.”

(Lapsi 12 v.)

Yksi vastanneista kuvasi sosiaalityöntekijää hymyilevänä haltiattarena, jolla on taikasauva (Kuva 4). Lapsi oli piirtänyt itsensä taustalle vilkuttamaan haltiattarelle. Lapselle lastensuojelun työntekijä kuvautui henkilönä, joka on häntä varten ja toteuttaa toiveita. (Kuva 4.) Pesäpuu ry:n kyselyyn vastanneiden lasten vastauksista ilmeni, että vaikuttamisen mahdollisuus tarkoitti heille arkisten ja käytännön toiveiden toteuttamista ja edistämistä. Lapset kokivat, että tapaamisten kautta he pystyivät ilmaisemaan toiveitaan ja työntekijä pystyi sitten toteuttamaan toiveen. Thomasin mukaan lapset ovat monesti

kiinnostuneempia vaikuttamaan itseään koskeviin arkisiin asioihin kuin isoihin päätöksiin (Thomas, 2002, s. 149). Lapsille on tärkeää, että sosiaalityöntekijä ottaa huomioon aidosti heidän mielipiteensä ja toiveensa huomioon päätöksenteossa (Pölkki ym., 2012).

”Että lapsi voi kertoa, että haluaa olla enemmän kotona.”

(Lapsi 6 v.)

”No, koska työntekijän pitää päättää kaikki asiat. Että voi tehdä asioita. Koska sit se tuntee mut.”

(Lapsi 8 v.)

Kuten aiemmin mainitsin, Thomasin (2002, s. 142–143) mukaan varttumisen myötä lapset osallistuvat enemmän ja keräävät itseluottamusta omaa elämään koskeviin suurempiin päätöksiin vaikuttamiseen. Moni Pesäpuu ry:n kyselyyn vastanneista lapsista halusi kuitenkin jo vaikuttaa merkittäviin itseään koskeviin päätöksiin arkisiin asioiden vaikuttamisen ja toiveiden toteuttamisen lisäksi. Usean ammattilaisen ja aikuisten palaverien sijaista kahdenkeskiset tapaamiset antoivat tilan lapsille vaikuttaa itseä koskeviin päätöksiin. Lapset kokivat kahdenkeskisen tapaamisen merkittäväksi tilanteeksi ja ymmärsivät, että työntekijä tekee tärkeitä heidän elämäänsä koskevia päätöksiä. Kaikki lapset eivät erotelleet, millaisia päätöksiä lastensuojelun työntekijä tekee, mutta he paikansivat kuitenkin lastensuojelun työntekijän päätöksentekijäksi.

”Jos lapsella on paha mieli ja jos lapsi ei halua muuttaa kotii. Jos ette suostu mun vaatimuksiimi.”

(Lapsi 11 v.)

Lastensuojelun asiakkaana olevilla lapsilla voi olla kokemus siitä, että heitä kuunnellaan paremmin ja heillä on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa omiin asioihinsa lastensuojelun sijoituksen jälkeen (Pölkki ym., 2012). Tämä näkyi myös aineistossani. Yllä olevassa sitaatissa lapsi on kuvannut, että tapaamisella

voi vaikuttaa siihen, ettei halua sijaishuollon päättyvän. Kahdenkeskiset tapaamiset näyttäytyivät useille lapsille paikkoina, joissa voi vaikuttaa lastensuojelun sijaishuollon merkittäviin päätöksiin, kuten sen jatkumiseen tai päättymiseen. Lapset kokivat, että sijaishuollon päätöksiin oli tärkeä saada vaikuttaa itse. Lapset halusivat olla tietoisia, millaisia heitä koskevia päätöksiä ollaan tekemässä ja halusivat olla osallisina päätöksenteossa.

5.3 Mahdollisuus saada tukea ja apua

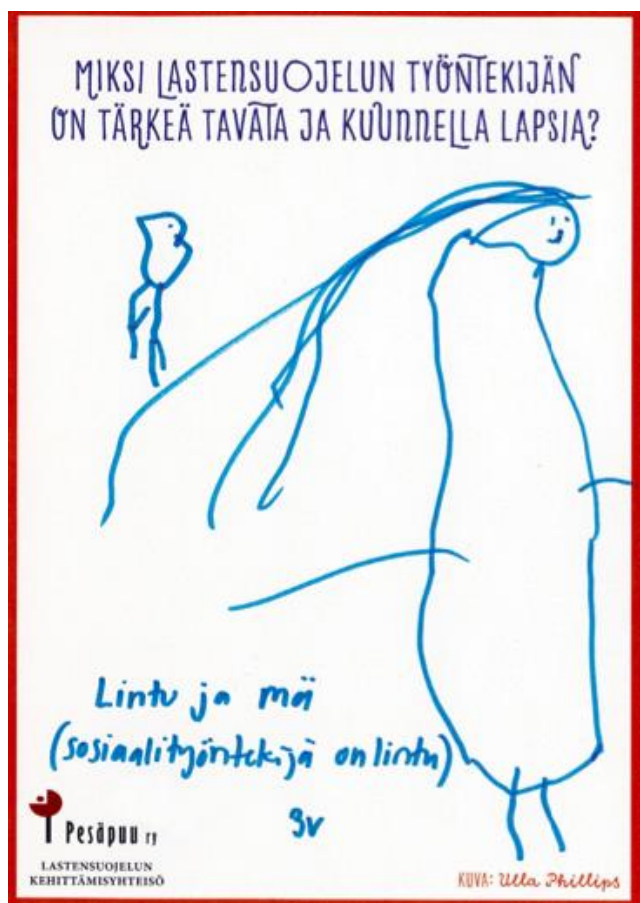
Thomasin (2002) mukaan lapsen osallisuuden yksi osa-alue on mahdollisuus saada aikuiselta ja ammattilaiselta tukea ja apua sitä tarvitessaan. Lasten vastauksissa korostui heidän toiveensa saada aikuiselta apua ja tukea.

Kuva 5. (Lapsi 7 v.)

Yllä olevassa aineistoesimerkissä lapsi on piirtänyt työntekijänsä Tuijjan, jota hän on kuvannut hymyilevänä aikuisena (Kuva 5). Piirustuksen piirtäneelle lapselle hänen oma työntekijänsä hahmottui tärkeänä (Kuva 5). Suurin osa vastanneista lapsista tunsi oman lastensuojelun työntekijänsä, ja suhde työntekijään kuvautui lämpimänä ja luottamuksellisena. Osalle tärkeä lastensuojelun työntekijä oli esimerkiksi sosiaalityöntekijä ja osalle sijaishuoltoapaikan ohjaaja. Lapsille oli tärkeää tavata tapaamisilla oma työntekijä, joka auttaa ja pitää huolta hänen hyvinvoinnistaan. Lapsille

merkityksellistä oli kokemus siitä, että heillä on oma työntekijä ja työntekijä on heitä varten. Työntekijän ja lapsen välinen luottamuksellinen suhde on merkittävää, jotta lapsen on mahdollista tulla autetuksi ja osalliseksi (mm. Muukkonen, 2009; Tulensalo & Muukkonen, 2018; van Bijleveld ym. 2015).

Kuva 6. (Lapsi 3 v.)

”Jotta aikuinen osaa ja tietää miten auttaa.”

(Lapsi 11 v.)

Yllä olevassa kuvassa näkyy, että lapsi on piirtänyt itsensä isona hahmona ja piirtänyt sosiaalityöntekijän pienenä lintuna, joka seuraa häntä (Kuva 6). Piirustuksen tehnyt lapsi hahmottaa, että hänen sosiaalityöntekijänsä kulkee lapsen elämässä mukana ja on kiinnostunut, mitä lapsen elämässä tapahtuu (Kuva 6). Merkittäväksi koettiin, että aikuinen kysyisi ja kuuntelisi, missä asioissa ja millä tavalla lapsi haluaa apua. Lapset toivoivat, että aikuiset huomioisivat heidät yksilöllisesti. Lapsille oli tärkeää tietää, että lastensuojelun

työntekijä on läsnä ja kiinnostunut heidän elämästään ja apua saa sitä tarvitessaan. Lapsille lastensuojelun työntekijöiden taholta tulevan huolenpidon osoittaminen oli tärkeää, jotta heillä olisi hyvä ja turvallinen olla. Avun ja tuen saaminen tarkoitti heidän hyvinvoinnistaan huolehtimistaan. Thomasin (2002, s. 176–177) tutkimuksen mukaan osa lapsista tarvitsi enemmän tukea osallistumiseen kuin toiset. Tämän vuoksi on tärkeää, että työntekijät huomioivat jokaisen lapsen avun ja tuen tarpeen yksilöllisesti (mt.).

”Se on niiden työ. Voi kertoa mitä tuntee. Että sosiaalityöntekijä voi auttaa. Voidaan pelata korttia yhdessä.”

(Lapsi 7 v, tutkielman kirjoittajan käänös alkuperäiskielestä.)

Lapset ymmärsivät, että ammattilaisen tehtäviin kuuluu avun ja tuen antaminen lapsille. Vastaukset havainnollistivat sitä, että lapset hahmottivat lastensuojelun työntekijän roolin heidän asioitaan hoitavana ammattilaisena. Monille lapsille haluttu tuki ja apu olikin sitä, että lastensuojelun työntekijä selvitti ja hoiti lasten asioita lasten puolesta. Asioiden selvittäminen ja hoitaminen saattoi liittyä esimerkiksi lastensuojeluprosessiin liittyviin asioihin, kuten siihen, miten lapsen perhettä voitaisiin tukea. Toisille tämä tarkoitti esimerkiksi kotiläksyissä auttamista. Asioiden selvittäminen ja hoitaminen merkitsi välittämistä ja rakensi luottamusta työntekijän ja lapsen välillä. Lapset toivat esille, että auttaminen on lastensuojelun työntekijöiden työnkuva ja heidän tehtävänä on selvittää lasten asioita.

”Tärkeä tavata lapsia, koska se auttaa vaikka jos on asiat menneet huonosti niin työntekijät auttaa, että tulisi parempi tulevaisuus. Työntekijät eivät voi tietää mitä lapset ajattee, jos lapset ei kerro.”

(Lapsi 12 v.)

Kuten yllä oleva sitaatti kuvaa, lapset miettivät tulevaisuuttaan ja omaa elämäntarinaansa. He kokivat, että lastensuojelun työntekijä voi auttaa ikävien ja traumaattisten asioiden käsittelyssä, mikä edistää paremman tulevaisuuden ja hyvinvoinnin rakentumista. Lapset kuvailivat lastensuojelun työntekijän

roolia merkittäväksi heidän arkensa ja elämän sujuvuuden kannalta. Lasten vastauksista johdettuna saatu apu vaikutti lapsen kyvykkyyden tunteen ja itsetunnon rakentumiseen positiivisesti.

5.4 Mahdollisuus saada tietoa

Lasten vastauksissa tuotiin esille aikuisilta saadun tiedon merkityksellisyys. Lapselle on lastensuojelulain 5. pykälän mukaan turvattava oikeus ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden saada tietoa häntä koskevassa lastensuojeluasiassa. Johanna Hurtigin (2006, s. 183–184) mukaan lapsikeskeisessä sosiaalityön asiakastyössä tieto muodostuu lapsen ja ammattilaisen välisessä kohtaamisessa. Tämä tarkoittaa sitä, että ammattilaisen on annettava lapselle tietoa siinä missä lapsi antaa ammattilaiselle tietoa, jotta voidaan muodostaa yhteinen kokonais käsitys lapsen asioista.

”Jos mulla on tärkeitä kysymyksiä, vaikka miksi isi on kuollut. Jos on vaikka mielen päällä jotain.”

(Lapsi 8 v.)

Lapset arvostivat sitä, että lastensuojelun työntekijät vastasivat heitä askarruttaviin kysymyksiin. Osalle oli tärkeää saada tietoa arkisemmista asioista ja toiset taas kokivat tärkeäksi, että heillä oli mahdollisuus saada tietoa omasta menneisyydestään ja esimerkiksi biologisesta perheestään. Laakson (2019, s. 75) tällaisista asioista keskusteleminen aikuisen kanssa sijaishuollossa asuessaan on tärkeää, sillä lapsi voi muuten jäädä yksin häntä askarruttavien kysymysten ja mahdollisten tabuiksi muodostuneiden aiheiden kanssa. Muuten seurauksena voi olla puhumattomuuden kulttuurin huomaamaton vahvistaminen (mt). Vastanneiden lasten mukaan tiedon saaminen ja jakaminen oli lapsille emotionaalista tukea ja mahdollisti oman menneisyyden ja tunteiden ymmärtämisen ja käsittelyn.

”Että voi tutustua aikuisiin ja kuunteleminen että osaat kaikki säännöt että opit kaikea mitä on täällä.”

(Lapsi 10 v.)

Pesäpuu ry:n kyselyyn vastanneille lapsille oli merkittävää saada tietoa käytännön asioista ja toimintatavoista sijaishuoltopaikassaan. Heille oli tärkeää, että lastensuojelun työntekijät kertoivat heille sijaishuoltopaikan säännöt ja millaisia asioita sijaishuoltopaikassa voi tehdä. Sijaishuoltopaikan sääntöjen ymmärtäminen oli merkityksellistä lasten arjessa toimimisen kannalta. Toisaalta tärkeäksi koettiin myös tieto työntekijästä itsestään luottamuksellisen suhteen rakentamiseksi.

Kukaan Pesäpuu ry:n kyselyyn vastanneista lapsista ei tuonut esille omiin oikeuksiinsa liittyvän tiedon tarvetta, kun he tapaavat lastensuojelun työntekijää kahden kesken. Lapsella ei välttämättä ole tietoa omista oikeuksistaan lastensuojelussa, ja oikeuksien turvaaminen onkin lähtökohtaisesti vanhempien tai vanhemmuuden puutteista seuraten sosiaalityöntekijän vastuulla (Toivonen & Pollari, 2018, s. 76). Oikeuksien turvaaminen ja niistä tiedon jakaminen lapselle on aikuisen vastuulla. Lapsen oikeudet voivat olla lapselle vierasta ja abstraktia tietoa, eivätkä he välttämättä ymmärrä itse kysyä oikeuksistaan.

5.5 Mahdollisuus itsenäisiin päätöksiin

Thomasin (2002, s. 137) tutkimuksessa vanhemmat lapset kokivat tärkeämmäksi kyetessään päättämään ystävästään tai missä asuvat, kun taas pienemmät lapset painottivat enemmän leikkiin ja tv-ohjelmien katsomiseen liittyviä päätöksiä. Jokaisella lapsella on yksilöllinen tarve itsenäisiin päätöksiin ja lapsille arkiset päätökset voivat olla yhtä tärkeitä kuin pidemmän ajan päätökset koskien heidän tulevaisuuttaan. (Mt.) Tutkielmani aineisto osoitti samansuuntaisia tuloksia. Osalle lapsista oli tärkeää saadessaan päättää yhteydenpitoon liittyvistä asioista ja toisille tärkeämpää oli saada tapaamisella

päättää leikkimisestä. Itsenäisen päätöksen tekeminen kuvautui kuitenkin yhtä tärkeänä asiana riippumatta päätöksen mittaluokasta.

”Sit tietää mitä sille lapselle on tapahtunut. Sit tiedetään mitä lapsi haluaa kertoa. Kun mun asiat kirjoitetaan ylös, se tuntuu tärkeältä. Se tarkoittaa että mä oon tärkeä. Jos ne ei kuuntelis, ne ei tuntisi meitä.”

(Lapsi 7 v.)

Niille lapsille, jotka painottivat itsenäisen päätöksenteon merkitystä, oli tärkeää saada päättää työntekijöiden kahdenkeskisten tapaamisten keskustelun suunnasta. Lapset arvostivat sitä, että lastensuojelun työntekijä antoi lapsille tilaa tehdä oman päätöksen siitä, mitä he haluavat kertoa. Lapsille oli merkittävää, että heidän tekemiään valintojaan siitä, mitä haluavat kertoa kunnioitettiin ja arvostettiin. Lapset kokivat, että sitä kautta työntekijä oppii aidosti tuntemaan heidät.

”Että jos on joku kiireellinen niin voi soittaa. Se on tärkeää.”

(Lapsi 5 v.)

Lapsille oli tärkeää, että pystyivät itse päättämään, milloin ja miten ovat yhteydessä työntekijäänsä. Monille oli erityisen tärkeää, että pystyivät itse soittamaan työntekijälleen halutessaan ja kertomaan asioistaan. Laakson (2019, s. 75) tutkimus osoitti, että lapselle on tärkeää saada itse määrittää omaan yhteydenpitoon liittyviä asioita, kuten kehen ja kuinka usein pitää yhteyttä. Läheiset ihmissuhteet, joita lapsi haluaa ylläpitää eivät ole vain perhesuhteita, vaan ne voivat olla myös muita aikuis- ja kaverisuhteita (mt.). Suhde omaan lastensuojelun työntekijään voi olla sellainen, jota lapsi haluaa myös ylläpitää muiden suhteiden lisäksi.

”Sallako? Missä on Salla? Tuleeko Salla meille? Kiva leikitään kaverin kaa. Leikitään poneilla. Kirjoita ponit. Missä Salla on?”

(Lapsi 4 v.)

Lapset toivat esille myös, että pystyvät päättämään haluavatko kahdenkeskisillä tapaamisilla jutella vai esimerkiksi leikkiä. Joissakin tapauksissa lapset kokivat, että leikkiminen ja pelaaminen ovat heille ensisijaisia vuorovaikuttamisen tapoja lastensuojelun työntekijän kanssa. Thomaksen (2002, s. 145) mukaan joillekin lapsille onkin tärkeää vuorovaikuttaa aktiivisten keinojen kautta pelkän keskustelun sijaan, kuten leikin, kirjoittamisen tai piirtämisen keinoin. Tulensalon ja Muukkosen (2018) mukaan leikit ja pelit antavat ammattilaiselle mahdollisuuden tutustua lapseen ja jäsenellä sekä ymmärtää lapsen tietoa. Toiminnallisia välineitä hyödyntäessä keskiössä on lapsen mahdollisuus kertoa omista valinnoistaan ja kokemuksistaan (mt.). Toiminnalliset vuorovaikuttamisen tavat olivat lapsille tärkeitä, ja niiden kautta lastensuojelun työntekijän on mahdollista kuulla ja ymmärtää lasten kokemuksia.

5.6 Mahdollisuus valita

Osallistumista pidetään lähtökohtaisesti positiivisena asiana ja kansalliseen sekä kansainväliseen lakiin kirjattuna oikeutena. Thomasin (2002, s. 144) mukaan keskeistä osallisuudessa on se, että lapsella on itsenäinen ja aito mahdollisuus valita, haluaako hän osallistua hän vai jättääkö osallistumatta. Thomasin tutkimuksessa merkityksellisenä pidettiin sitä, että lapsella on mahdollisuus itse päättää, miten vahvasti ja millä tavoin hän osallistuu (mt.). Tarkastelin oman aineistoni osalta lasten kuvailemia valintoja osallistua sekä valintoja olla osallistumatta.

”Lapsi voi sanoa sossulle kysymyksensä. Sossu voi vaikuttaa lapsen viihtyvyyteen. Sossulle voi myös (melkein) aina soittaa.”

(Lapsi 9 v.)

Työntekijä voi tarjota lapselle erilaisia työkaluja tai tapoja vuorovaikuttamiseen, mutta myös lapsi voi tehdä itselleen sopivia valintoja vuorovaikuttamisen tapoihin liittyen (Muukkonen & Tulensalo, 2018, s. 133). Lapset kertoivat, että useimmiten he tapaavat lastensuojelun työntekijäänsä kasvotusten tai soittavat hänelle. Kahdenkeskisen yhteydenpidon tavat eivät riippuneet lapsen iästä,

vaan esimerkiksi nuoremmatkin lapset pitivät työntekijään yhteyttä puhelimitse.

Kuva 7. (Lapsi 10 v.)

Yllä olevassa aineistoesimerkissä lapsi oli kuvannut, että haluaisi tavata ja jutella lastensuojelun työntekijänsä kanssa nykyistä enemmän (Kuva 7). Lapsi oli kirjoittanut, että työntekijän pitäisi tulla käymään useammin ja tämän alle lapsi oli piirtänyt iloisia ihmisiä (Kuva 7). Tärkeää oli, että työntekijä tulisi heidän luokseen vierailulle ja tapaisi lasta lapsen itse valitsemassa ympäristössä (Kuva 7). Lapset arvostivat, että saivat itse valita, miten usein työntekijän kanssa pidetään tapaamisia.

Lapsilla on myös oikeus olla osallistumatta lastensuojeluasioihinsa ja esimerkiksi tapaamisiin, eikä siitä tule koitua kielteisiä seurauksia (Toivonen & Pollari 2018, s. 76). Vastanneet lapset eivät kuitenkaan kuvanneet suoraan valintoja olla osallistumatta. Yksikään ei tuonut esille, ettei haluaisi tavata lastensuojelun työntekijäänsä, vaan kaikki suhtautuvat neutraalisti tai positiivisesti työntekijänsä tapaamisiin. Tähän toki saattoi vaikuttaa kysymys, johon lapsia oli pyydetty vastaamaan.

5.7 Velvollisuus ottaa osalliseksi

Aineistoa analysoidessani kiinnitin huomiota lapsen osallisuuden lastensuojelulliseen kontekstiin. Lasten vastauksissa hahmottui ymmärrys siitä, että he ovat lastensuojelun asiakkaita ja heidän asioistansa huolehtii eri ammattilaiset. Lapset hahmottivat, että lasten tapaaminen oli työntekijöiden velvollisuus ja velvollisuuden toteuttaminen oli tärkeää käytännön mukaan ottamisen ja huomioimisen lisäksi. Lapsen oikeus osallisuuteen itseä koskevissa lastensuojeluasioissa on yksi lastensuojelulain ydin periaatteista (Lastensuojelulaki 2007/417). Lastensuojelulaki (2007/417) sekä lapsen oikeuksien sopimus (1991/60) painottavat ammattilaisen velvollisuutta ottaa huomioon ja edistää käytännössä lapsen osallisuutta. Lastensuojelulain (2007/417) 24. pykälän mukaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulla on lapsen edun turvaaminen ja avun antaminen lapsen puhevallan käytössä. Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on tavattava lasta riittävän usein (Lastensuojelulaki 2007/417, 29 §). Ammattilaisen velvollisuus ja työ on tavata lapsia ja kuunnella heitä.

”Koska sosiaalityöntekijä on työntekijä.”

(Lapsi 5 v.)

”Sosiaalityöntekijä järjestää tapaamisia.”

(Lapsi 7 v.)

Lapset painottivat vastauksissaan työntekijän työkuvana ja velvollisuutena olevan lasten tapaaminen ja kuunteleminen, jotta voivat ilmaista mielipiteensä ja tulla kuulluksi. Hyvärinen ja Pösö (2018, s. 10) ovat todenneet, että lastensuojelun työntekijän tehtävä on järjestää ja mahdollistaa lapsen iän, kehitystason, vuorovaikutustaitojen ja mukainen kohtaaminen siten, että lapsella on mahdollisuus tosiasiallisesti osallistua asioidensa käsittelyyn. Lastensuojelun työntekijän vastuu on suuri, sillä lapsen tapaamisilla syntyvä tieto ohjaa päätöksiä siitä, millaisen tuen, palveluiden ja suojelun piiriin lapsi pääsee (mt.).

”Kun ne on mut lähettänyt tänne niitten kyllä täytyy kuunnellakin. Sit ne tietää missä mulla on hyvä olla.”

(Lapsi 6 v.)

”On tärkeää siksi, koska tää on lasten paikka.”

(Lapsi 7 v.)

Lapset toivat esille ymmärryksen lastensuojelun kontekstista ja omasta keskeisestä roolistaan omaan lastensuojelun asiakkuuteen liittyen. Lapset tunnistivat työntekijän roolin ja vallan tehdä lasta koskevia päätöksiä. Lapset kokivatkin, että heidän elämäänsä ja lastensuojeluprosessiin liittyviä päätöksiä tekevien ja tehneiden aikuisten on velvollista kuunnella lapsia, siinä missä he ovat myös kuunnelleet aikuisia ja toimineet aikuisen päätösten mukaisesti. Lapsille oli tärkeää, että lastensuojelun työntekijät ottivat aktiivisen roolin tapaamisilla keskustellen ja kuunnellen, kuten heidän työntekijöinensä kuuluu.

Lapset kokivat myös, että velvollisuus ottaa lapsi osalliseksi välittyi kunnioituksena ja arvostuksena. Lapsille oli tärkeää, että lastensuojelun työntekijät ovat tehneet parhaansa heidän osallisuutensa toteutumiseksi. Osallisuuden vahvistamiseksi toteutettavien toimien olisi kohdistuttava siihen, että sosiaalityöntekijät ja lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset tiedostavat, että lapset ovat asiantuntevia sosiaalisia toimijoita (van Bijleveld ym. 2015). Lasten vastauksista syntyi käsitys siitä, että he toivovat aikuisten arvostavan heitä ja pitävän heitä tärkeässä roolissa omassa lastensuojeluprosessissaan. Toivosen ja Pollarin (2018, s. 77) mukaan lapselle on tärkeää saada kokemus siitä, että ammattilainen on toiminut rehdisti ja oikeudenmukaisesti. Tällainen kokemus rakentaa lapsen luottamusta ammattilaiseen (mt.).

6 Johtopäätökset

Olen tarkastellut tutkielmassani 3–12-vuotiaiden lasten osallisuutta lastensuojelun työntekijän kahdenkeskisillä tapaamisilla. Tutkimustehtäväni oli selvittää, mikä 3–12-vuotiaille lastensuojelun avo- tai sijaishuollossa asiakkaana oleville lapsille on tärkeää tavatessaan lastensuojelun työntekijäänsä. Tässä luvussa tarkastelen tutkimukseni johtopäätöksiä.

Tutkimuksen tulokset osoittivat, että kaiken ikäisille lapsille on tärkeää osallistua omaan lastensuojelun asiakkuuteensa ja heillä on halu tuottaa tietoa omasta arjestaan ja asioistaan. Thomasin (2002) jäsenitys lapsen osallisuudesta osoittautui toimivaksi tämän aineiston analyysissä, ja tutkimukseni tulokset vahvistavat siten Thomasin tutkimustuloksia osallisuuden ulottuvuuksista ja niiden rakentumisesta yksilöllisesti. Thomasin mukaan lapsen osallisuus muodostuu ennen kaikkea mahdollisuudesta valita, mahdollisuudesta saada tietoa, mahdollisuudesta vaikuttaa prosessiin, mahdollisuudesta ilmaista itseään, mahdollisuudesta saada apua ja tukea itsensä ilmaisemiseen ja mahdollisuudesta itsenäisiin (mt.). Tutkielmani tulokset osoittivat, että 3–12-vuotiaiden lastensuojelun asiakkaana olevien lapsen osallisuudessa korostuu edellä mainittujen ulottuvuuksien lisäksi lapsen oikeus ja aikuisten eettinen velvollisuus ottaa kaiken ikäiset lapset osallisiksi ja lastensuojelun työskentelyn keskiöön. Lapset arvostivat luottamuksellista ja dialogista suhdetta työntekijänsä kanssa.

Tutkimukseni tulokset puoltavat Thomasin (2002, 174–176) ajatusta siitä, että lapsen osallisuus rakentuu yksilöllisesti ja tilanteesta riippuen. Tutkielmani tulokset puoltavat myös sitä, että osallisuus rakentuu sekä konkreettisesta osallistumisesta että lapsen aidosta kokemuksesta osalliseksi tulemisesta (Toivonen & Pollari, 2018, s. 75). Jäsensin konkreettista osallistumista Thomasin (2002) luokittelemien kategorioiden kautta ja näiden lisäksi muodostin aineistolähtöisesti oman kategorian liittyen osallisuuden kokemukseen. Lapsille oli tärkeää saada tavata ja osallistua kahdenkeskisillä tapaamisilla omien asioidensa käsittelyyn ja itseänsä koskeviin päätöksiin. Tärkeää oli myös kokemus siitä, että omaan työntekijään voi luottaa ja oma

työntekijä on aidosti lapsen puolella ajaen lapsen etua. Toivosen ja Pollarin (2018, s. 77) mukaan lapsella tulee olla mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin lastensuojelun prosesseihin ja päätöksentekoon, mutta aivan yhtä merkittävää on saada kokemus siitä, että ammattilainen on toiminut oikeudenmukaisesti ja reilusti. Tämä rakentaa luottamusta lapsen ja työntekijän välillä (mt.).

Aiemmassa tutkimuskirjallisuudessa on toistuvasti tuotu esille, että luottamuksellinen suhde lapsen ja sosiaalityöntekijän välillä on ehto lapsen osallisuuden toteutumiseksi (mm. van Bijleveld ym., 2015; Tulensalo & Muukkonen, 2018; Törrönen ym. 2022). Tutkimukseni tulosten mukaan lapset kokivat jatkuvan, luottamuksellisen ja välittävän suhteen työntekijänsä kanssa merkitykselliseksi osallisuutensa kannalta. Tulokset osoittivat lapsille olevan tärkeää, että lastensuojelun työntekijä järjestää kahdenkeskisiä tapaamisia riittävän usein, ja näillä tapaamisilla lapsi saa valita, millä tavalla haluaa työntekijän kanssa vuorovaikuttaa. Cossarin ym. (2014) mukaan ilman luottamusta ja kunnioittavaa dialogia lapsen aito kohtaaminen on mahdotonta. Luottamuksellisen suhteen rakentumiseksi työntekijän on annettava tilaa ja aikaa lapselle. Saavutetun luottamuksen ylläpitäminen vaatii työntekijältä avoimuutta ja arvostusta lasta kohtaan. (Mt.)

Osallisuudesta säädetään kansainvälisessä ja kansallisessa lainsäädännössä ja se on kaikille lapsille kuuluva oikeus iästä riippumatta (Lapsen oikeuksien sopimus 1991/60; Perustuslaki 1999/731; Lastensuojelulaki 2007/417). Juridiikassa lapsen oikeus osallisuuteen toteutuu hyvin. Aiempi tutkimus on kuitenkin osoittanut, että lasten ääni ja kokonaisvaltainen osallisuus toteutuu puutteellisesti etenkin sosiaalityön käytännöissä (mm. Cossar ym., 2014; Lauri ym., 2020; Toros ja Falch-Eriksen, 2021). Lasten vastauksia analysoidessa erityisesti huomiota herätti, miten jo nuoresta iästä lähtien lapset halusivat vaikuttaa omiin asioihinsa ja vahvistaa omaa toimijuuttaan. Heille oli arkisiin asioihin vaikuttamisen lisäksi tärkeää, että he saivat vaikuttaa omaan lastensuojeluprosessiinsa ja että heidän mielenpiteensä aidosti huomioitiin päätöksenteossa.

Tulokset osoittivat lapsille olevan tärkeää, että heidän tuottama tieto ymmärrettiin, otettiin huomioon ja sitä pidettiin merkittävänä. Lapsen tieto on tärkeä osa lastensuojelun työskentelyä (Tulensalo, 2015). Tärkeä tutkimuksestani jäsentämäni huomio on, että lapset tuottavat tietoa omalla tavallaan. Monille lapsille leikki näyttäytyi mielekkäänä tapana vuorovaikuttaa työntekijän kanssa. On tärkeää, että työntekijä ymmärtää leikin merkityksen ja kuulee sekä osaa tulkita, mitä lapsi leikin kautta kertoo. Oli kyseessä sitten mikä tahansa vuorovaikuttamisen tapa, on ammattilaisen ymmärrettävä, että se on lapsen valitsema ja lapselle luonnollinen tapa kertoa itsestään ja ajatuksistaan. Tulensalon ja Muukkosen (2018) ovatkin todenneet, että toiminnalliset välineet, kuten leikit ja pelit, tarjoavat lapselle mahdollisuus kertoa omista valinnoistaan ja kokemuksistaan ja työntekijälle mahdollisuuden tutustua lapseen. Lastensuojelun työntekijän tapaamiset ovat lapsille tärkeitä osallisuutta rakentavia paikkoja.

7 Pohdinta

Lapsen osallisuus on ollut sosiaalityön kiinnostuksen ja kehittämisen kohteena pitkään (mm. Hurtig, 2006, s. 192; Toivonen & Pollari, 2018, s. 73; Kalliola & Paaso, 2021; Lapsistrategia, 2023). Lapsen äänen näkyväksi tuominen ja lapsen tiedon arvostus on merkittävää lapsen oikeuksien ja osallisuuden toteutumisen kannalta (mm. Hurtig, 2006, s. 186). On merkityksellistä kiinnittää huomiota siihen, millainen erityisasema lapsilla ja lapsuudella on Suomessa. Lapsen oikeuksia ja lapsen osallisuutta turvataan vahvasti juridiikalla (Lapsen oikeuksien sopimus 1991/60; Perustuslaki 1999/731; Lastensuojelulaki 2007/417). Lapsen osallisuutta on pyritty myös edistämään poliittisin keinoin esimerkiksi eduskunnassa juuri päättyneellä hallituskaudella (Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea, 2021). Tutkimuksissa on kuitenkin jätetty vähemmälle huomiolle lasten oma ääni ja lastensuojelun kentällä lasten osallisuus toteutuu puutteellisesti (mm. Cossar ym., 2014; Lauri ym., 2020; Toros & Falch-Eriksen, 2021).

Tutkimukseni osoitti, että 3–12-vuotiailla lapsilla on sanottavaa ja halu tulla kuulluiksi. Torosin ja Falch-Eriksenin (2021) tutkimuksessa huomattiin, että teoriassa lapsen osallisuutta arvostetaan, mutta käytännössä osallisuuteen ei aina pyritä esimerkiksi halusta suojella lasta tai nuoren iän vuoksi. Onkin tärkeää kohdentaa lisää tutkimusta ja kehittää työkaluja lapsen osallisuuden tosiasiallisen toteutumisen mahdollistamiseen sosiaalityön prosesseissa lasten itse tuottaman tiedon kautta. On tärkeää, että osallisuus ei jää näennäisosallisuudeksi eli osallisuudeksi ilman todellista valtaa. Tutkimuksesta saatu tieto tulee viedä käytäntöihin. Ammattilaiset tarvitsevat työkaluja ja toimintatapoja, jotta voivat tukea lapsen osallisuutta ja ymmärtää ja hyödyntää lapsen kertomaa tietoa ja toiveita arjessa, lastensuojelun prosesseissa, mutta myös yhteiskunnallisessa vaikuttamisessa. Ammattilaisten on merkittävää ymmärtää, että lastensuojelussa keskeistä on ottaa lapsi aidosti osalliseksi ja eikä tule pelätä vaikeistakin asioista puhumista.

Tutkielman tuotti merkityksellistä tietoa 3–12-vuotiaiden lasten osallisuudesta lastensuojelussa ja erityisesti siitä, että lapset kokevat lastensuojelun

työntekijän tapaamiset tärkeiksi paikoiksi osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa. Jotta lapset pystyvät osallistumaan ja vaikuttamaan omiin asioihinsa on lastensuojelun käytäntöjen ja juridiikan väliseen suhteeseen jatkossa kiinnitettävä huomiota ja sitä tulee kehittää. Lainsäädäntö ohjaa lastensuojelua ja lapsen osallisuutta vahvasti (Lastensuojelulaki 2007/417), muttei se aina ulotu tosiasiallisesti lastensuojelun käytännön prosesseihin (Lauri ym., 2020) ja osa lapsista jää toistuvasti kuulematta (Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea, 2021, s. 33–35). Aito osallisuus jää toteutumatta esimerkiksi suurien asiakasmäärien, lasten kanssa vuorovaikuttamisen tapojen puuttumisen ja protektionismin vuoksi (Lauri ym., 2020).

Tammikuussa 2022 tuli voimaan lastensuojelulain (2007/417, 13 b §) asiakasmitoitus, jonka mukaan yhdellä lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä saa olla tammikuusta 2022 lähtien enintään 35 lasta asiakkaanaan ja tammikuusta 2024 lähtien enintään 30 asiakaslata. Säädös asiakasmitoituksesta on edistysaskel, joka turvaa lapsen etua ja työntekijän mahdollisuuksia toteuttaa lapsen oikeuksia. Asiakasmitoitus mahdollistaa resursseja tavata ja kohdata lapsia säännöllisesti, mikä vahvistaa lapsen osallisuutta. THL:n (Yliruka, Harrikari, Forsell, Kuoppala, Purhonen & Salmela, 2022) kuntakyselyn mukaan kuntien johto ja sosiaalityöntekijät pitivät asiakasmitoitusta tärkeänä. Vastanneista sosiaalityöntekijöistä 31 % kuitenkin kertoi, ettei lakisääteinen asiakasmäärä toteudu heidän kohdallaan. Vastuu sosiaalityöntekijänä toimimisen lisäksi monet työskentelevät työpareina, mikä lisää asiakasmäärää. Laskennallisesti asiakasmitoitus toteutui kuitenkin hyvin koko Suomessa. Noin puolet sosiaalityöntekijöistä olivat huolissaan lain negatiivisista vaikutuksista, kuten lastensuojelun asiakkuuden liian varhaisesta päättymisestä. Toisaalta saman verran sosiaalityöntekijöistä arvioi, että nykyinen asiakasmitoitus tukee lapsen osallisuutta, kuten mahdollistaa asiakaslasten tapaamisen aiempaa paremmin. (Yliruka ym., 2022, s. 4–14.) On kiinnostavaa ja tärkeää jatkaa raportointia asiakasmitoituksen toteutumisesta ja asiakasmitoituksen vaikutuksista, jotka kohdistuvat lastensuojelun käytäntöihin ja lastensuojelun asiakkuuden kriteereihin.

Tutkielmaa tehdessäni pohdin useaan otteeseen valitsemaani aineistoa ja sen rajoituksia. Lapset kuvasivat lähinnä positiivisia kokemuksia osallisuudesta ja halu osallistua. Kirjeet osallistumisesta lasten vaikuttamiskampanjaan oli lähetetty aikuisille, jotka välittivät tiedon lapsille ja lasten tiedon takaisin Pesäpuu ry:lle. Näin ollen oli kyse lastensuojelun työntekijöiden aktiivisuudesta ja kiinnostuksesta kertoa lapsille kampanjasta ja pyytää heitä osallistumaan. Ajattelen, että kyselyyn vastanneiden lasten kanssa työskentelevät ovat todennäköisesti aktiivisia osallisuutta arvostavia ja sen edistämisestä kiinnostuneita ammattilaisia. Tämä saattoikin vaikuttaa siihen, että nämä ammattilaiset ovat kiinnostuneita osallisuuden edistämisestä lasten arjessa, joka näkyi vastauksina kampanjaan. Toisaalta myös lapsilta kysytty kysymys ”Miksi lastensuojelun työntekijän on tärkeä nähdä ja kuunnella lasta” ohjasi vastaamaan heille tärkeitä ja myönteisiä asioita ammattilaisen tapaamiseen liittyen. Aineiston keräystavan luonne saattoi myös osaltaan sulkea ulos muita erityisryhmiä, kuten kehitysvammaisia lapsia tai vieraskielisiä lapsia. Jatkotutkimusta olisi kiinnostavaa toteuttaa 3–12-vuotiaita lapsia haastattelemalla ja tapaamalla, joka tarjoaisi mahdollisuuden tiedon keräämiseen yksilölle sopivalla tavalla esimerkiksi leikin, piirtämisen tai puhumisen kautta. Tapaaminen ja haastattelut antaisivat tilaa myös useammille kysymyksille ja sitä kautta syvällisemmälle tiedolle ja aineistolle.

Oma kokemukseni lastensuojelun avo- ja sijaishuollon asiakkaana osallisuuden merkityksestä lapselle kahdenkeskisillä tapaamisilla on tutkimukseni tuloksien kanssa samanlainen. Kahdenkeskiset tapaamiset ovat tärkeitä hetkiä lapsille oman työntekijän kanssa ja rakentavat tunnetta siitä, että lapsia arvostetaan ja heistä välitetään. Oman kokemukseni perusteella oman lastensuojelun työntekijän tulisi olla turvallinen aikuinen, joka tukee lapsen itsetunnon ja -luottamuksen sekä ehjän elämäntarinan rakentumista. Tutkimuksessani olen pyrkinyt voimavaroja korostavaan eettisesti kestävään diskurssiin. Haluan kuitenkin tuoda myös esiin, ettei työ osallisuuden edistämisessä ole valmis ja lasten osallisuuden toteutumisessa on puutteita. Kuten tuloksia esitellessäni toin esille, yksi vastanneista lapsista oli vastannut, ettei ole tavannut sosiaalityöntekijäänsä. Tämä rikkoo lastensuojelulakia (2007/417) ja lapsen oikeuksia (Lapsen oikeuksien sopimus 1991/60), mutta sen lisäksi sulkee lapsen

oman osallisuutensa ulkopuolelle. Lapsen ja lastensuojelun työntekijän tapaamiset rakentavat heidän välistä suhdettansa ja mahdollistavat yhteisen tiedon muodostumisen lapsen asioista (Hurtig, 2006, s. 183–184). Osallisuus kuuluu kaikille lapsille ja etenkin lastensuojelun asiakkaana oleville lapsille, jotka ovat näin ollen erityisen haavoittuvassa asemassa.

Lastensuojelussa työskentelevänä sosiaalityöntekijänä ymmärrän myös ammattilaisen näkemyksiä lapsen osallisuudesta ja ymmärrän lapsen osallisuuden mahdollistamiseen liittyviä erityispiirteitä. On merkittävää huomioida jokaisen lapsen yksilölliset tarpeet ja tahto tulla kohdatuksi ja osalliseksi. lapsilla on tarve tulla kohdatuksi ja kuulluksi. Heille on tärkeää, että työntekijät ovat kiinnostuneita heidän ajatuksistaan ja toiveistaan. Tärkeää on, että lapset saavat vaikuttaa omiin asioihinsa ja tehdä omaa elämäänsä koskevia päätöksiä aktiivisina toimijoina. Lastensuojelun työntekijöiden on muistettava, että jokaisen lapsen osallisuuden edistäminen on ammattilaisen juridinen sekä eettinen velvollisuus ja lapsen edun toteutumisen vaatimus.

Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitean (2021, s. 33–35) mukaan lapsen osallisuuden edistämistä ja kehittämistä on jatkettava. Lasten kuuleminen ja osallisuus ovat pirstaloituneita eivätkä toteudu lapsia koskevassa päätöksenteossa. Osa lapsista jää kuulematta ja huomioimatta toistuvasti. Tämä voi johtaa syrjään joutumiseen, mikä vaikuttaa heikentävästi yhteiskunnallisen päätöksenteon ja toiminnan kestävyYTEEN. Lapsistrategiassa on linjattu, että lasten näkemykset ja niiden sisältö otetaan huomioon systemaattisesti päätöksenteossa sekä yksilöidään päätösten perusteluissa ja toiminnassa. (Mt.) Kyseistä lapsi- ja perhepolitiikkaa on edistetty menneen hallituskauden ajan. Onkin kiinnostavaa nähdä jakaako uusi muodostumassa oleva hallitus vielä edellisen hallituskauden vision lapsistrategian toimeenpanosta ja lapsi- ja perhepolitiikasta, ja miten sitä edistetään. Tämä on tärkeää, sillä osallisuuden kehittäminen tarvitsee pitkäjänteistä työskentelyä ja edistämistä niin päättäjätasolla kuin sosiaalityön käytännöissä.

Lähteet

Aer, J. (2013). Lastensuojeluoikeus: lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun oikeudelliset perusteet (1. p.). Sanoma Pro.

Araneva, M. (2016). Lapsen suojelu. Helsinki. Talentum Pro.

Arnstein, S. (1969). Eight Rungs on the Ladder of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners* 35(4).

Bardy, M. (2013). Lastensuojelun filosofia ja käytäntö. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. THL. Haettu 21.2.2023 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Cossar, J., Brandon, M., & Jordan, P. (2014). 'You've got to trust her and she's got to trust you': children's views on participation in the child protection system: Children's views on participation. *Child and Family Social Work*, 21(1), 103–112. <https://doi.org/10.1111/cfs.12115>

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.

Farokhi, M. & Hashemi, M. (2011). The Analysis of Children's Drawings: Social, Emotional, Physical, and Psychological aspects. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 2219-2224. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.433>

Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A., & Törrönen, M. (2006). Kohti lapsisensitiivistä sosiaalityötä. Teoksessa M. Anis, H. Forsberg, A. Ritala-Koskinen, & M. Törrönen (toim.) Lapset ja sosiaalityö: kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. PS-Kustannus.

Gilbert, N., Parton, N., & Skivenes, M. (2011.) Changing Patterns of Response and Emerging Orientations. Teoksessa N. Gilbert, N. Parton & M. Skivenes (toim.), *Child Protection Systems: International Trends and Orientations*. <https://doi-org.libproxy.helsinki.fi/10.1093/acprof:oso/9780199793358.003.0012>

Hakalehto, S. (2016). Johdatus lapsen oikeuksiin lastensuojelussa. Teoksessa S. Hakalehto & V. Toivonen (toim.), *Lapsen oikeudet lastensuojelussa* (s. 22–57). Helsinki: Kauppakamari.

Hallintolaki 434/2003.

Hart, R. (1992). *Children's Participation: From Tokenism To Citizenship*. Florence: UNICEF.

Heinonen, H. (2016). Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa M. Törrönen, K. Hänninen, P. Jouttimäki, T. Lehto-Lundén, P. Salovaara & M. Veistilä (toim.) Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki: Gaudeamus, 243–260.

Hotari, K., Oranen, M., & Pösö, T. (2013). Lapset lastensuojelun osallisina. Teoksessa M. Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. THL. Haettu 21.2.2023 osoitteesta
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Hurtig, J. (2006). Lasten tieto sosiaalityön haasteena. Teoksessa M. Anis, H. Forsberg, A. Ritala-Koskinen, & M. Törrönen. (2006). Lapset ja sosiaalityö: kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleenarviointia. PS-Kustannus.

Hyvärinen, S., & Pösö, T. (2018). Johdanto – Miksi tämä teema?. Teoksessa S. Hyvärinen & T. Pösö (toim.) *Lasten haastattelu lastensuojelussa*. PS-kustannus.

Kalliola, S., & Paaso, S-A. (toim.). (2021.) ”Että olisi mahdollisimman hyvä olla lapsien”. Lasten oma vaikuttamiskampanja. Pesäpuu ry.

Kananen, J. (2017). Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kansallisen lapsistrategian parlamentaarinen komitea. (2021). Kansallinen Lapsistrategia. Komiteamietintö. Valtioneuvosto. Helsinki. Haettu 15.2.2023 osoitteesta
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162864/VN_2021_8.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Ketola, J. (2020). Esipuhe. Teoksessa S-A. Paaso., & P. Vario (toim.) Kurkistuksia pienten lasten kanssa tehtävään lastensuojelun kehittämistyöhön. Pesäpuu ry.

Ketola, J. (2021). Esipuhe. Teoksessa S-A. Paaso., & Kalliola, S. (toim.) ”Että olisi mahdollisimman hyvä olla lapsien”. Lasten oma vaikuttamiskampanja. Pesäpuu ry.

Laakso, R. (2019). ”Ne näki musta”- Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Helsinki: THL. Raportteja 1/2019.

Lahtinen, P., Männistö, L., & Raivio, M. (2017). Kohti suomalaista systeemistä lastensuojelun toimintamallia: Keskeisiä periaatteita ja reunaehtoja. Haettu 1.2.2023 osoitteesta
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132169/TY%C3%83%E2%80%93932017_7_Kohti%20suomalaista_040417.pdf?sequence=1

Lapsistrategia. (15.2.2023). Lapsistrategia. Haettu 15.2.2023 osoitteessa
<https://www.lapsenoikeudet.fi/kampanja/lapsistrategia/>

Lapsen oikeuksien sopimus 60/1991.

Lauri, K., Toros, K., & Lehtme, R. (2020). Lapse hääl lastekaitsetöös – Laste osalemiskogemused. *Sotsiaaltöö*, 2, 79–85. Haettu 4.3.2023 osoitteesta https://tai.ee/sites/default/files/2022-01/160855453447_ST2_2020_web_link.pdf

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lundy, L. (2007). 'Voice' is not enough: conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, 33(6), 927–942. <https://doi.org/10.1080/01411920701657033>

Merriman, B. & Guerin, S. (2006). Using Children's Drawings as Data in Child-Centred Research, *The Irish Journal of Psychology*, 27:1-2, 48-57, DOI: [10.1080/03033910.2006.10446227](https://doi.org/10.1080/03033910.2006.10446227)

Muukkonen, T. (2008). Suunnitelmallinen sosiaalityö lapsen kanssa. SOCCA.

Muukkonen, T. (2009). Lapsen kohtaamis- ja prosessiosallisuus. Teoksessa M. Bardy. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. THL. Haettu 21.2.2023 osoitteesta https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104421/URN_ISBN_978-952-245-853-7.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Oranen, M. (2008). Mitä mieltä? Mitä mieltä! Lasten osallisuus lastensuojelun kehittämisessä. Sosiaali- ja terveysministeriön Lastensuojelun kehittämisohjelman osaraportti. Raportti 7. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto ry.

Peltola, M., & Moisio, J. (2017). Ääniä ja äänettömyyttä palvelukentillä - Katsaus lasten ja nuorten palvelukokemuksia koskevaan tietoon. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, Verkkojulkaisuja 112. Haettu 21.2.2023 osoitteesta https://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/aania_ja_aanettomytta_palvelukentilla.pdf

Perustuslaki 731/1999.

Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa A. Puusa, P. Juuti, & I. Aaltio. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus.

Puusa A., & Juuti.P. (2020). Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan. Teoksessa A. Puusa, P. Juuti, & I. Aaltio. (2020). Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Gaudeamus.

Pölkki, P., Vornanen, R., Pursiainen, M. & Riikonen, M. (2012). Children's participation in child-protection processes as experienced by foster children and social workers. *Child Care in Practice*, 18, 107–125.

Rauhala, L-R. & Virokannas, E. (2019). Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa A. Pehkonen, & M. Väänänen-Fomin. (toim.) Sosiaalityön arvot ja etiikka.

Räty, T. (2019). Lastensuojelulaki – Käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Saaristo, S. (2021). *Jos ne ei kuuntelis, ne ei tuntisi meitä*. Ajankohtaista Blogi. Haettu 24.3.2023 osoitteesta <https://pesapuu.fi/2021/05/jos-ne-ei-kuuntelis-ne-ei-tuntisi-meita/>

Sen, A. (2009). *The idea of justice*. Penguin Books.

Stenvall, E. (2021). Lapsen arkinen osallisuus – mistä lapselle syntyy kokemus, että voi osallistua ja vaikuttaa? Teoksessa H. Tulensalo, R. Kalliomäki, & J. Laimo (toim.) Kohti lapsen näköistä osallisuutta. Suomen Uusiokoulu Oy.

THL. (7.2.2023). Lapsen osallisuus. Lastensuojelun käsikirja. Haettu 7.2.2023 osoitteesta <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/lapsen-osallisuus>

Thoburn, J., Lewis, A., & Shemmings, D. (1995). *Paternalism or Partnership? Family Involvement in the Child Protection Process*. London: HMSO.

Thomas, N. (2002). *Children, family and the state: Decision-making and child participation*. Policy press.

Thomas, N. (2007). Towards a theory of children's participation. *The International Journal of Children's Rights*, 15(2), 199-218.

Toivonen, V., & Pollari, K. (2018). Lapsen haastattelu – osa lapsen oikeutta osallistua. Teoksessa S. Hyvärinen & T. Pösö (toim.) *Lasten haastattelu lastensuojelussa*. PS-kustannus.

Toros, K., & Falch-Eriksen, A. (2021). "I do not want to cause additional pain ..." – child protection workers' perspectives on child participation in child protection practice. *Journal of Family Social Work*, 24:1, 43-59. <https://doi.org/10.1080/10522158.2020.1833396>

Tulensalo, H. (2015). Lapsen tiedollinen toimijuus sosiaalityössä. Sosiaalityön ammatillinen lisensiaatintutkimus. Tampere. Tampere University Press. Haettu 24.2.2023 osoitteesta <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/98814/LISURI-1460708563.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Tulensalo, H. & Muukkonen, T. (2005). Lapsikeskeinen tilannearvio ja työprosessi lastensuojelun sosiaalityössä. Teoksessa S. Hoikkala, S. Karvinen-Niinikoski, M. Nylund, & M. Satka. (toim.) Sosiaalityön käytäntötutkimus. Palmenia-kustannus. 304–321.

Tulensalo, H. & Muukkonen, T. (2018). Tutustumalla lapsi tulee näkyväksi – pienen lapsen kokemusten kuuleminen lastensuojelussa. Teoksessa S.

Hyvärinen, & T. Pösö. (2018). Lasten haastattelu lastensuojelussa. PS-kustannus.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (Uudistettu laitos.). Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Törrönen, M., Kalliola, S., & Paaso, S.-A. (2022). A democratic learning process: When young children under 12 years of age in child welfare services express their wishes for participation. *Children & Society*, 00, 1–17.
<https://doi.org/10.1111/chso.12649>

Valtioneuvosto. (2019). Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019: Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta. Haettu 15.3.2023 osoitteesta
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-808-3>

van Bijleveld, G. & Dedding, C. & Bunders-Aelen, J. (2015). Children's and young people's participation within child welfare and child protection services: a state-of-the-art review. *Child and Family Social Work* 20(2), 129–138.
<https://doi.org/10.1111/cfs.12082>

Yliruka, L., Harrikari, T., Forsell, M., Kuoppala, T., Purhonen, E., & Salmela, M. (2022.) Lapsiperheiden ja lastensuojelun sosiaalityön organisoiminen sekä lastensuojelulain mukaisen henkilöstömitoituksen toteutuminen: Kuntakyselyjen tulokset. Työpaperi. THL. Haettu 20.5.2023 osoitteesta
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/145350/URN_ISBN_978-952-343-928-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Liitteet

Liite 1: Alkuperäinen sitaatti ja tuloksia esittelevässä luvussa käytetty käänös:

Alkuperäisellä kielellä oleva tekstinäyte: *Det är deras jobb. Man kan säga hur man känner. Att socialarbetare kan hjälpa. Man kan spela kort tillsammans.*

(Lapsi 7 v.)

Käännetty tekstinäyte: *Se on niiden työ. Voi kertoa mitä tuntee. Että sosiaalityöntekijä voi auttaa. Voidaan pelata korttia yhdessä.*

(Lapsi 7 v.)